

Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi

Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1

Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi

Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN PDF: 978-952-263-613-3

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	16.1.2019	
Tekijät	Maahanmuuttoasioita koskeva työryhmä		
Julkaisun nimi	Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1		
Diaarinumero	OKM/7/040/2018	Teema	koulutus, kulttuuri, liikunta, nuoriso
ISBN PDF	978-952-263-613-3	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3		
Sivumäärä	78	Kieli	suomi
Asiasanat	maahanmuuttaja, turvapaikanhakija, koulutus, varhaiskasvatus, kulttuuri, nuoriso, liikunta		
Tiivistelmä	<p>Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti nopeasti kasvaneen turvapaikanhakijamäärän vuoksi 5.11.2015 ohjausryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ja sovittaa yhteen turvapaikanhakijatilanteesta ja kasvavasta maahanmuutosta aiheutuvat ministeriön ja hallinnonalan lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet.</p> <p>Ohjausryhmä julkaisi väliraporttinsa Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset helmikuussa 2016 (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1) sekä loppuraporttinsa Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset II helmikuussa 2017 (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:5).</p> <p>Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen nimitti 9.4.2018 jatkotyöryhmän, jonka tehtävänä on ollut seurata maahanmuuttajien koulutusta ja kotoutumista koskevien uudistusten etenemistä toimialalla ja tehdä ehdotukset tarvittavista uusista toimenpiteistä. Tämä julkaisu on jatkotyöryhmän loppuraportti, joka sisältää aiemmissa esitettyjen toimenpiteiden tilannekatsauksen sekä 40 uutta esitystä.</p> <p>Raportissa on pyritty täydentämään aiempaa työtä ja tuomaan esille joitakin uusia aihealueita, joita aiemmissa raporteissa ei ole vielä käsitelty tai joihin liittyvät toimenpide-esitykset eivät ole eri syistä vielä toteutuneet. Tällaisia ovat esimerkiksi opettajien saatavuuteen, osaamiseen ja kelpoisuuteen liittyvät kysymykset, varhaiskasvatukseen osallistuminen, perusopetukseen valmistavan opetuksen tilanne ja suomen kielen osaamiseen/opetukseen liittyvät haasteet. Samaten jatkotyöryhmä haluaa selvittää syitä maahanmuuttajien heikompiin oppimistuloksiin ja seurata ammatillisen reformin toimenpiteiden vaikutuksia maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutukseen pääsyyn, ohjaukseen ja kielitaidon vahvistamiseen. Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen sujuvoittamiseen esitetään uusia toimenpiteitä ja korkeakouluopiskelijoiden oleskelulupakäytänteisiin toivotaan joustavuutta siirryttäessä työelämään. Kulttuurialalla nähdään tarvetta toimintatapojen vakiinnuttamiseen ja nuorisotyössä korostetaan paikallisen tason toimenpiteitä.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	16.1.2019
Författare	Arbetsgruppen för invandringsfrågor	
Publikationens titel	Studiegångar och integrering av invandrare. Smärtpunkter och åtgärdsförslag III	
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:1	
Diarienummer	OKM/7/040/2018	Tema utbildning, kultur, idrott, ungdom
ISBN PDF	978-952-263-613-3	ISSN PDF 1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3	
Sidantal	78	Språk finska
Nyckelord	invandrare, asylsökande, utbildning, småbarnspedagogik, kultur, unga, idrott	
Referat	<p>På grund av den snabba ökningen av antalet asylsökande tillsatte undervisnings- och kulturministeriet den 5 november 2015 en styrgrupp med uppgiften att bereda och samordna ministeriets och förvaltningsområdets åtgärder på både kort och lång sikt till följd av asylläget och den ökande invandringen.</p> <p>Styrgruppens mellanrapport Studiegångar och integrering av invandrare – smärtpunkter och åtgärdsförslag publicerades i mars 2016 (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2016:5), och slutrapporten Utbildningsvägar och integrering av invandrare. Smärtpunkter och åtgärdsförslag II publicerades i februari 2017 (Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2017:5).</p> <p>Undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen utsåg den 9 april 2018 en fortsatt arbetsgrupp med uppgiften att följa upp hur reformerna av utbildningen och integreringen av invandrare framskridit inom förvaltningsområdet och att lägga fram förslag till nya åtgärder. Denna publikation är den fortsatta arbetsgruppens slutrapport, och den innehåller en lägesrapport om de åtgärder som föreslagits i de tidigare rapporterna samt 40 nya förslag.</p> <p>Rapporten strävar efter att komplettera det arbete som redan gjorts och efter att presentera vissa nya ämnesområden som inte behandlats i de tidigare rapporterna eller i fråga om vilka åtgärdsförslagen av olika orsaker ännu inte har förverkligats. Dessa omfattar bland annat frågor om tillgången till lärare och om lärarnas kompetens och behörighet, deltagandet i småbarnspedagogik, läget i fråga om den förberedande undervisningen före den grundläggande utbildningen och utmaningar när det gäller kunskaperna/undervisningen i finska. Arbetsgruppen vill även utreda orsakerna till invandrades svagare inlärningsresultat och följa upp hur åtgärderna inom reformen av yrkesutbildningen har påverkat möjligheten för studerande med invandrabakgrund att bli antagna till utbildningar samt deras handledning och stärkandet av deras språkkunskaper. Man föreslår nya åtgärder för att göra invandrades väg till utbildning och sysselsättning smidigare och hoppas på flexibilitet i uppehållstillståndsförfarandena när högskolestuderande övergår till arbetslivet. Inom kulturbranschen identifieras ett behov av att etablera tillvägagångssätt, och inom ungdomsarbetet betonas lokala åtgärder.</p>	
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	16.1.2019	
Authors	Working group of the Ministry of Education and Culture on immigration issues		
Title of publication	The educational tracks and integration of immigrants. Problematic areas and proposals for procedures III		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2019:1		
Register number	OKM/7/040/2018	Subject	Education, culture, sport, youth
ISBN PDF	978-952-263-613-3	ISSN (PD F)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3		
Pages	78	Language	Finnish
Keywords	immigrant, asylum seeker, education, early childhood education and care, culture, youth, physical activity		
Abstract	<p>On 5 November 2015, due to rapidly increasing immigration, the Ministry of Education and Culture set a steering group tasked with preparing and fitting together the Ministry and the administrative branch's short and long-term procedures that resulted from the asylum seeker situation and growing immigration.</p> <p>The steering group published its interim report, The educational tracks and integration of immigrants – problematic areas and proposals for procedures (Publications of the Ministry of Education and Culture 2016:1), in February 2016. The group's final report, The educational tracks and integration of immigrants. Problematic areas and proposals for procedures II (Publications of the Ministry of Education and Culture 2017:5) was published in February 2017.</p> <p>On 9 April 2018, Minister of Education and Culture Sanni Grahn-Laasonen appointed a further working group, the purpose of which has been to monitor how the sectoral reforms in education and integration for immigrants have progressed and to propose new measures. This publication is the final report of the further working group. It assesses the current status of the procedures proposed in the two previous reports and offers 40 new proposals for measures.</p> <p>The report seeks to add to the previous work and to highlight some aspects that have either not been discussed in the earlier reports or involve proposals for procedures that have not yet been implemented. Such aspects include questions related to the availability, skills and qualifications of teachers, participation in early childhood education and care, status of the education preparing immigrants for comprehensive school education, and challenges in Finnish language skills and teaching. The further working group also seeks to explain why learning outcomes have been found to be weaker among immigrants and to monitor the impacts of the measures, implemented as part of the reform of vocational education and training, concerning immigrants' access to education and guidance and the strengthening of their language skills. New measures are proposed for streamlining the educational and employment tracks for immigrants, and more flexibility is sought for the residence permit practices for university students when they move on to employment. Needs to standardise practices have been identified in the cultural sector, and local measures are emphasised in youth work.</p>		
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

Opetus- ja kulttuuriministeriölle	9
1 Taustaa	12
1.1 Maahanmuuttajien koulutusta ja integrointia koskeva kehittämissuunnitelma	12
1.2 Maahanmuuttajien määrä kasvaa	14
1.3 Suomen kotouttamispolitiikan haasteita – OECDn selvitys	16
2 Uudet toimenpide-esitykset	17
2.1 Opettajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö	17
2.2 Koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttaminen	20
2.3 Varhaiskasvatus	24
2.4 Perusopetus ja valmistava opetus	26
2.5 Ammatillinen koulutus	28
2.6 Korkeakoulut	30
2.7 Kulttuuri	33
2.8 Nuorisola	35
Taloudelliset vaikutukset	37
Liitteet	78
Liite 1. Miten luku- ja kirjoitustaidon opetus järjestetään jatkossa?	39
Liite 2. Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset I ja II toimenpiteiden tilannekatsaus 30. 11.2018	40
Lähteet	78

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖLLE

Vieraskielisten oppilaiden, opiskelijoiden, nuorten ja aikuisten määrä on Suomessa kasvanut jatkuvasti ja kasvun ennakoidaan edelleen jatkuvan. Vuonna 2015 maahan tuli vajaa 32 000 turvapaikanhakijaa, lähes kymmenkertainen määrä aikaisempiin vuosiin verrattuna. Ministeriö asetti 5.11.2015 ohjausryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ja sovittaa yhteen turvapaikanhakijatilanteesta ja kasvavasta maahanmuutosta aiheutuvat ministeriön ja hallinnonalan lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet. Ohjausryhmä tuotti väliraportin *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset* (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:1) sekä loppuraportin *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset II* (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:5). Raporteissa esitetyistä toimenpiteistä valtaosa on toteutettu tai käynnissä.

Vuoden 2015 jälkeen uusien turvapaikkahakemusten määrä on pudonnut ollen vuoden 2018 lopussa enää noin 2 200. Vuoden 2015 turvapaikanhakijoiden määrä tulee kuitenkin vaikuttamaan hallinnonalalla vielä vuosia. Kuntiin on vuosina 2015-2018 siirtynyt vajaat 15 700 oleskeluluvan saanutta ja vastaanottojärjestelmässä on edelleen vajaat 10 800 henkilöä. Lisäksi hallituksen 4.1.2018 hyväksymä maahanmuuttopoliittinen ohjelma tähtää työperäisen maahanmuuton vahvistamiseen ja edellyttää toimenpiteitä koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisosektoreilla.

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen nimitti 9.4.2018 jatkotyöryhmän, jonka tehtävänä on ollut seurata maahanmuuttajien koulutusta ja kotoutumista koskevien uudistusten etenemistä toimialalla ja tehdä ehdotukset tarvittavista uusista toimenpiteistä.

Työryhmä on kokoontunut 4 kertaa.

Ohjausryhmän puheenjohtajana on toiminut suunnittelupäällikkö Kirsi Heinivirta opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja jäseninä seuraavat henkilöt:

opetusneuvos Maija Airas, Opetushallitus
erikoissuunnittelija Mikko Cortés Téllez, opetus- ja kulttuuriministeriö
puheenjohtaja Alvar Euro, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
neuvotteleva virkamies Sari Haavisto, työ- ja elinkeinoministeriö
erityisasiantuntija Lea Halttunen, Taiteen edistämiskeskus
rehtori Tapio Huttula, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry; rehtori Tapio Kujala, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
neuvotteleva virkamies Ulla-Jill Karlsson, opetus- ja kulttuuriministeriö
teatteriohjaaja David Kozma, Globe Art Point ry
rehtori Jukka Kuittinen, Suomen Rehtorit ry
erityisasiantuntija Karin Lassenius, Suomen Kuntaliitto ry
kulttuuriasianneuvos Maija Lummpuro, opetus- ja kulttuuriministeriö
pääsihteeri Juuso Luomala, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
erityisasiantuntija Päivi Lyhykäinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
sosiaalipoliittinen asiantuntija Eero Löytömäki, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
moninaisuuskouluttaja Martina Marti, Kulttuurilla kaikille -palvelu
asiantuntija Samuli Maxenius, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
ylitarkastaja Anna Mikander, opetus- ja kulttuuriministeriö
opetusneuvos Leena Nissilä, Opetushallitus
koulutus päällikkö Marja Repo, Vapaa Sivistystyö ry
erityisasiantuntija Klaas Ruppel, Kotimaisten kielten keskus
ylitarkastaja Pekka Syrjänen, opetus- ja kulttuuriministeriö; opetusneuvos Kaisu Piironen, opetus- ja kulttuuriministeriö
asiantuntija Virva Viljanen, Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry
tutkija Nafisa Yeasmin, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
asiantuntija Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry

Opetusneuvos Leena Nissilä Opetushallituksesta sekä ylitarkastaja Pekka Syrjänen ja opetusneuvos Kaisu Piironen opetus- ja kulttuuriministeriöstä toimivat myös työryhmän sihteerinä. Teknisenä sihteerinä toimii hallinnollinen avustaja Tarja Kurki opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina seuraavia: opetusneuvos Katri Kuukka (Opetushallitus), projektipäällikkö Antti Seitamaa (Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry) ja Mohamed Ali Jama (Suomen somalialaisten liitto).

Helsingissä 16. päivänä tammikuuta 2018

Kirsi Heinivirta

Maija Airas

Mikko Cortés Téllez

Alvar Euro

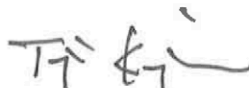

Sari Haavisto

Lea Halttunen

Ulla-Jill Karlsson

David Kozma

Jukka Kuittinen

Tapio Kujala

Karin Lassenius

Maija Lummepero

Juuso Luomala

Päivi Lyhykäinen

Eero Löytömäki

Martina Marti

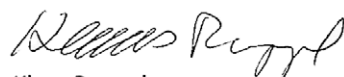

Samuli Maxenius

Anna Mikander

Leena Nissilä

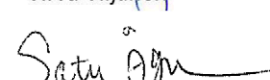

Kaisu Piironen

Marja Repo

Klaas Ruppel

Virva Viljanen

Nafisa Yeasmin

Satu Ågren

1 Taustaa

1.1 Maahanmuuttajien koulutusta ja integrointia koskeva kehittämistyö

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 5.11.2015 maahanmuuttoasioita koskevan ohjausryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ja sovittaa yhteen turvapaikanhakijatilanteesta ja kasvavasta maahanmuutosta aiheutuvat ministeriön ja hallinnonalan lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet. Hallitus linjasi toteutettavia uudistuksia toimintasuunnitelmassaan Maahanmuuttajat kuntiin, koulutukseen ja työhön 3.5.2016.

Ohjausryhmä luovutti väliraportin helmikuussa 2016 ja loppuraportin helmikuussa 2017. Raporteissa tehtiin yhteensä 99 toimenpide-esitystä. Esitetyistä toimenpiteistä valtaosa on toteutettu tai käynnissä. Tilannekatsaus toimenpiteistä löytyy liitteestä 2.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sektorilla on tehty lyhyen ajan sisällä useita lainsäädäntöä, rakenteita ja rahoitusta koskevia uudistuksia maahanmuuttajien ja maahanmuuttajataustaisten koulutuksen kehittämiseksi. Erityisesti on toteutettu toimia koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttamiseksi ja tukemiseksi. Aikuisen perusopetus on uudistettu kokonaisuudessaan. Kotivanhempien koulutusmahdollisuuksia on parannettu uudella vapaan sivistystyön koulutuksella; kansanopistoihin, kansalaisopistoihin ja muuhun vapaaseen sivistystyöhön luotiin uusi koulutusmalli erityisesti luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen opiskeluun. Ammatilliseen koulutukseen pääsyä on edistetty joustavoittamalla kielitaitovaatimuksia. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän ja henkilökohtaisen tuen mekanismien on määrä tukea mm. opintoihin integroitavaa kielenopetusta.

Kunnille on annettu eväitä nopeaan reagointiin maahanmuuttajien määrän kasvaessa - rahoitusjärjestelmä on nyt huomattavasti valmiimpi tilanteeseen, jossa oppilas- tai opiskelijamäärät muuttuvat nopeasti. Syksyllä 2015 osa kunnista oli vaikeassa tilanteessa, kun lasten määrä kasvoi yhtäkkiä poikkeuksellisen paljon. Kunnalla oli velvollisuus järjestää oppivelvollisuusikäisille perusopetusta, mutta valtion peruspalvelujen rahoitus oli tulossa kunnalle ikäluokkien kasvun perusteella vasta parin vuoden viiveellä. Myöskään aikuisten

perusopetuksen rahoitus ei ottanut huomioon nopeita muutoksia. Perusopetukseen valmistavan koulutuksen opetuksen rahoitusta muutettiin niin, että perusteena ovat läsnäolokuukaudet ja aikuisten perusopetuksen rahoitusta niin, että perusteena ovat suoritettut kurssit.

Korkeakoulutettujen koulutuspolkua on kehitetty erityisesti vastuukorkeakoulutoiminnan kautta. Vastuukorkeakoulut huolehtivat korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen dokumentoinnista ja ohjauksesta soveltuvien opintojen pariin.

Myös maahanmuuttajien osaamisen tunnistamis- ja tunnustamispalveluihin on lisätty määrärahoja. Opetushallitus on kouluttanut ohjaustyötä tekeviä ulkomaisten tutkintojen tunnustamiseen. Lisäksi on tuotettu uutta materiaalia eri kielillä, muun muassa Opettajaksi Suomessa ulkomaisen koulutuksen perusteella –opas sekä kaavioita ulkomaisista koulutusjärjestelmistä.

Kulttuurin puolella on edistetty maahanmuuttajien ja suomalaisten välistä kanssakäymistä ja mahdollisuuksia tutustua suomalaisten tapoihin ja kulttuuriin sekä helpotettu ja nopeutettu pääsemistä osalliseksi suomalaisesta yhteiskunnasta.

Maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden koulutuspolkujen nopeuttamisen ja tukemisen ja suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen edistämiseen on myönnetty määräaikaista valtion talousarviossa ollutta hankerahoitusta, vuonna 2017 yhteensä noin 7 miljoonaa euroa ja vuonna 2018 yhteensä 8,2 miljoonaa euroa. Maahanmuuttajien integroitumista ja kotoutumista edistävään toimintaan on kohdennettu myös muuta hankerahoitusta.

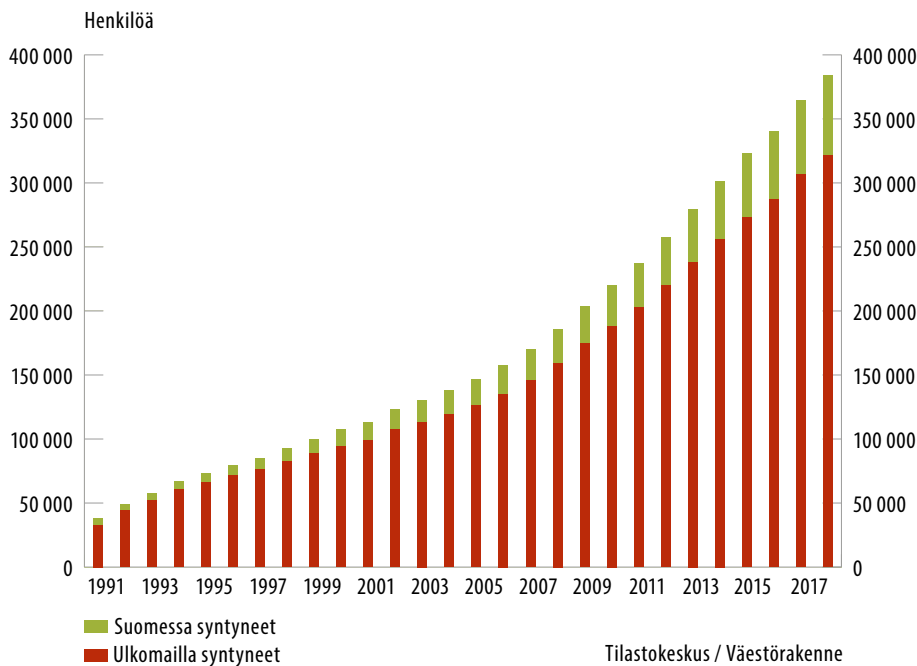
Työvoimakoulutuksena järjestettävä kotoutumiskoulutusta uudistetaan. Maahanmuuttajien työllistymisen edistämiseksi on toimeenpantu vaikuttavuusinvestointiin pohjautuvaa (SIB) hanketta, minkä lisäksi maahanmuuttajien työllistymistä edistetään myös ohjaamalla maahanmuuttajia aiempaa enemmän työelämää lähellä oleviin palveluihin, kuten palkkatuetuun työhön sekä lisäämällä työtarjouksia. Pakolaistaustaisten ohjausta kehitetään TE-toimistojen ja koulutuksen järjestäjien yhteistyönä keväällä 2018 käynnistyneessä AMIF-rahoitteisessa¹ hankkeessa. Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen kanssa on käynnistetty vuoropuhelu työelämän vastaanottavuuden lisäämiseksi ja maahanmuuttajajärjestöjen kanssa heidän osallisuutensa lisäämiseksi työllistymisen edistämiseksi. Hallituksen esityksessä (HE 96/2018 vp) laiksi kotoutumisen edistämisestä lisättäisiin kotoutumisen edistämisen työelämälähtöisyyttä ja vahvana painopisteenä on osallisuuden edistäminen yhteiskunnan kaikilla eri aloilla.

¹ Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto

1.2 Maahanmuuttajien määrä kasvaa

Suomen väestöstä oli ulkomaalaistaustaisia² vuonna 2017 yhteensä 384 123 eli 7 prosenttia. Heistä ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisia oli 84 % ja toisen polven 16 %.

Väestö syntyperän ja taustamaan mukaan 1990–2017
Ulkomaalaistaustaiset yhteensä

Muuton syyt jakoutuivat vuonna 2017 seuraavasti: perhe (9 089), EU-kansalaisten tai heidän perheenjäsentensä rekisteröinti (7 800), opiskelu (5 194), työ (6 751), sekä kansainvälinen suojelu (3 784), kiintiöpakolaiset (750) ja muut (306).

Maahanmuutto kohdistuu hyvin eri tavoin eri alueille Suomessa. Riippumatta maahanmuuttajan statuksesta uudet tulijat asettuvat pääasiassa kaupunkeihin ja kasvukeskuksiin.

Kun väestöosuksia tarkastellaan kunnittain, vuonna 2017 ulkomaalaistaustaisten osuus oli suuri erityisesti monissa Ahvenanmaan kunnissa, pääkaupunkiseudulla, Pohjanmaan Korsnäsissä ja Närpiössä sekä Turussa. Näissä kunnissa ulkomaalaistaustaisten osuus vaihteli kymmenestä prosentista 20 prosenttiin. Koko maan ulkomaalaistaustaista

² Tilastokeskus 2018: Suomalaistaustaisia ovat kaikki ne henkilöt, joilla vähintään toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. Ulkomaalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla

58 prosenttia asuu pääkaupunkiseudulla, Tampereella ja Turussa ja noin neljäsosa Helsingissä. 30 kunnassa ulkomaalaistaustaisten osuus koko väestöstä on alle prosentin³.

Ulkomaalaistaustaisista suurin osa on työikäisiä eli 15–64-vuotiaita: vuonna 2017 työikäisiä oli 75 prosenttia. Vastaavasti suomalaistaustaisista työikäisiä oli 61 prosenttia. On huomattava, että tässä on laskettu yhteen sekä ensimmäisen (ulkomailla syntyneet) että toisen polven (Suomessa syntyneet) ulkomaalaistaustaiset. Eläkeikäisiä (65 vuotta täyttäneet) ulkomaalaistaustaisista oli 5 prosenttia, kun suomalaistaustaisista eläkeikäisiä oli 23 prosenttia. Ulkomaalaistaustaisista 19 prosenttia oli 0-14-vuotiaita, suomalaistaustaisista 16 prosenttia. Suomessa syntyneitä eli ns. toisen polven ulkomaalaistaustaisia oli 65 prosenttia kaikista ulkomaalaistaustaisista lapsista.

Ulkomailla syntyneiden eli ns. ensimmäisen polven ja Suomessa syntyneiden eli ns. toisen polven ulkomaalaistaustaisten ikärakenne eroaa suuresti toisistaan. Toisen polven ulkomaalaistaustaiset ovat vielä nuoria: heistä puolet oli vielä alle kouluikäisiä eli 0–6-vuotiaita vuonna 2017. Alle 30-vuotiaita toisen polven ulkomaalaistaustaisista oli 96 prosenttia. Ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisilla 25–34-vuotiaat olivat suurin ikäryhmä.

Suurin työmarkkinoilla oleva maahanmuuttajaryhmä ovat maassa pysyvästi oleskelevat ulkomaalaiset (rajaton työnteko-oikeus, useita kymmeniä tuhansia). Toiseksi suurin ryhmä ovat toisen EU-maan kansalaiset (työvoiman vapaa liikkuvuus, myös useita kymmeniä tuhansia vuodessa). Suurin osa heistä on virolaisia, jotka yleensä vain käyvät työssä Suomessa. Kolmanneksi suurin ryhmä ovat viisumilla tai viisumivapaasti tulevat kausityöntekijät, kuten maatalouden kausityöntekijät (ei tarveharkintaa, yli kymmenen tuhatta vuodessa). Lisäksi työmarkkinoilla on muulla kuin työntöon perusteella oleskelevia ulkomaalaisia (esimerkiksi opiskelijoita, perheenjäseniä, turvapaikanhakijoita). Suomeen tehdään myös jonkin verran etätyötä ulkomailta.

³ Karttavisualisaatio maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisesta jakautumisesta: http://pxnet2.stat.fi/explorer/Maahanmuuttajat_2017/kuntakartta.html

1.3 Suomen kotouttamispolitiikan haasteita – OECDn selvitys

OECD julkisti 5.9.2018 Suomen kotouttamispolitiikan onnistumista koskevan selvityksen⁴. Selvityksessä arvioidaan Suomessa olevan hyvät edellytykset kotoutumisen onnistumiseen, mutta nostetaan esiin myös ongelmia ja kehittämistarpeita.

Koulutukseen ja koulutuspolkuihin liittyen ongelmiksi tunnistetaan maahanmuuttajien heikko työllisyysaste. Ero kantaväestön työllisyysasteeseen on viidenneksi suurin tarkastelluista 21 maasta ja yli kaksinkertainen OECD-keskiarvoon verrattuna. Erityisen heikko on Somaliasta ja Irakista lähtöisin olevien, erityisesti naisten, työllisyysaste. Samoin kiinnitetään huomiota siihen, että työllistyessään maahanmuuttajataustaiset ovat selvästi kantaväestöä useammin tehtävissä, joihin ovat ylikoulutettuja. Ero kantaväestöön on iso, myös kansainvälisessä vertailussa.

OECD kiinnittää vakavaa huomiota maahanmuuttajalasten kantaväestöä heikompiin PISA-tuloksiin ja perusopetuksen loppuvaiheessa maahan tulleiden turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksiin suorittaa perusopetus.

OECD:n raportissa eivät pääsääntöisesti näy lainkaan edellä luvussa 1.1 kuvatut opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla tehdyt rakenteelliset ja lainsäädännön uudistukset, osin siitä syystä, että ne ovat tulleet voimaan vasta vuoden 2018 alussa. Kotoutumiskoulutusta koskevia kehittämistoimia pidetään onnistuneina.

---

4 Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland, OECD 2018

2 Uudet toimenpide-esitykset

Aiempi ohjausryhmä pyrki raporteissaan arvioimaan erityisesti koulutusjärjestelmän sekä kulttuuri- ja nuorisopolitiikan mahdollisuuksia reagoida voimakkaasti kasvaneeseen turvapaikanhakijoiden ja kotoutettavien määrään ja teki tähän liittyen toimenpide-esityksiä. Uusi työryhmä on pyrkinyt täydentämään aiempaa työtä ja tuomaan esille joitakin uusia aihealueita, joita aiemmissa raporteissa ei ole vielä käsitelty tai joihin liittyvät toimenpide-esitykset eivät ole eri syistä vielä toteutuneet. Tällaisia ovat esimerkiksi opettajien saatavuuteen ja kelpoisuuteen liittyvät kysymykset, varhaiskasvatuksen merkitys ja kehittämissuhteet, perusopetukseen valmistavan opetuksen tilanne ja suomen kielen osaamiseen/opetukseen liittyvät haasteet. Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen sujuvoittamiseen esitetään uusia toimenpiteitä. Kulttuurialalla nähdään tarvetta toimintatapojen vakiinnuttamiseen ja nuorisotyössä korostetaan paikallisen tason toimenpiteitä.

2.1 Opettajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö

Ohjausryhmä esitti ensimmäisessä raportissaan, että maahanmuuttajataustaisten opettajien rekrytointia tulisi lisätä. Tämä heijastaisi toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja kulttuurista monimuotoisuutta. On myös viitteitä siitä, että diversiteetti opettajissa on yhteydessä maahanmuuttajaoppilaiden oppimistuloksiin, itsetuntoon ja turvallisuuden kokemukseen ⁵.

Maahanmuuttajataustaisen varhaiskasvatuksen henkilöstön tai opetus- ja ohjaushenkilöstön määrästä ei ole tarkkaa tietoa. Tieto kuitenkin tarkentuu lähivuosina. Kevään 2019 aikana tehdään seuraava Opettajat Suomessa -julkaisun opettaja- ja ohjaushenkilöstön tiedonkeruu. Lisäksi vuonna 2019 käynnistyy Tilastokeskuksen erillinen tutkintorekisterin tietojen täydennyskysely, joka suunnataan ulkomaalaistaustaiselle väestölle. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastojen avulla voidaan selvittää maahanmuuttajataustaisten

⁵ Migration, displacement and education: Building bridges, not walls. Global Education Monitoring Report Summary 2019

opettajien määrää. Opetushallituksen tutkintojen tunnustamisyksikön tekemien opettajantutkintojen rinnastamispäätösten seurannasta saadaan tietoa tehtyjen opettajien rinnastamispäätösten määristä.

Esitys:

1. Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla muodostetaan vuosina 2019-2020 tilannekuva maahanmuuttajataustaisesta varhaiskasvatuksen henkilöstöstä ja opettajistosta. Tilannekuvan pohjalta tehdään yksilöidyt ehdotukset maahanmuuttajataustaisen varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstön määrän lisäämiseksi.

Ohjausryhmä esitti ensimmäisessä raportissaan selvitettäväksi suomi ja ruotsi toisena kielenä -opetuksen sekä oppilaan oman äidinkielen ja uskonnon opetuksen opettaja- ja resurssitilannetta. Parhaillaan käynnissä olevassa Valtioneuvoston TEAS-hankkeessa Helsingin yliopisto on selvittänyt vähemmistöäidinkielten, eri uskontojen sekä S2-opetuksen⁶ osalta sitä, miten nykyinen opetustarjonta perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa vastaa määrältään ja laadultaan havaittuun tarpeeseen eri alueilla. Lisäksi hankkeessa on selvitetty, miten opettajankoulutus ja täydennyskoulutus vastaavat määrältään ja laadultaan kyseisten oppiaineiden tarpeeseen. Hankkeen tulokset ovat käytettävissä vuoden 2018 lopussa.

Jo vuonna 2007 tehdyssä opettajatarveselvityksessä⁷ todettiin, että maahanmuuttajia opettavien opettajien kelpoisuustilanne on haastava ja että näiden opettajien kelpoisuusehdot tulisi määritellä täsmällisemmin. Myös ohjausryhmän aiemmissa raporteissa on kiinnitetty kelpoisuuskysymyksiin huomiota. Kentältä tulevien kysymysten määrä kelpoisuuksista on lisääntynyt.

Esitys:

2. Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa työryhmän selvittämään maahanmuuttajia opettavien opettajien kelpoisuustilannetta ja määrittelemään tarvittavat kelpoisuudet erityisesti niiden opettajien osalta, joille ei ole olemassa valtakunnallisesti määriteltyjä kelpoisuuksia.

Oulun yliopiston keväällä 2017 tekemässä kartoituksessa tarkastellaan kulttuurisen moninaisuuden tutkimusta Suomessa, kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää koulutusta opettajien peruskoulutuksessa sekä kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvän osaamisen tukea.

⁶ Lyhennettä S2-opetus käytettäessä tarkoitetaan sekä suomi että ruotsi toisena kielenä -opetusta.

⁷ Opettajatarve maahanmuuttajataustaisten opetuksessa ja koulutuksessa, opetusministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2007:32, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79677/tr32.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Selvityksen mukaan opettajien osaamisessa on vaihtelua. Kartoituksen mukaan opettajan-koulutusta antavissa yksikössä ajatellaan, että kulttuurisen moninaisuuden opetuksessa on haasteita ja että erilaisia näkökulmia ei käsitellä riittävästi.

DivEd on kieli- ja kulttuuritietoisien opettajuuden ja opettajankoulutuksen kehittämishanke, ja sen rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja hanketta koordinoi Turun yliopisto. Hankkeen tavoitteena on kieli- ja kulttuuritietoisien toimintakulttuurin ja osaamisen edistäminen sekä opettajankoulutuksessa että perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opettajien parissa.⁸

Esitys:

3. Varmistetaan, että kulttuurinen moninaisuus ja siihen liittyvä osaaminen näkyvät selvästi opettajien peruskoulutuksen opetussuunnitelmissa, strategioissa ja opettajankoulutuksen tavoitteissa. Opettajaksi opiskelevien on jo peruskoulutuksessaan saatava kokemusta kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvistä oppimateriaaleista, niiden käytöstä ja arvioinnista. Opetuksessa käytettäviä materiaaleja ja menetelmiä kehitetään pitkäjänteisemmin.
4. Kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää opettajien täydennyskoulutusta järjestetään systemaattisemmin ja suunnitelmallisemmin, jotta sen toteutukseen saadaan kattavuutta. Vastuita selkeytetään ja yhteistyötä parannetaan.

Suomen/ruotsin kielen oppimiseen ja opiskelumahdollisuuksiin on syytä edelleen kiinnittää huomiota. Varhaiskasvatuksen henkilöstö, opettajat ja opettajankoulutus ovat kielen oppimisen kannalta avainasemassa.

Uusien opetussuunnitelman perusteiden avulla on panostettu kielitietoiseen opetukseen ja saatu sitä kautta kielenoppimiseen tukea eri oppiaineiden opetuksessa. Kielitietoinen opetus on kuitenkin juurtunut toistaiseksi lähinnä perusopetuksen aineenopettajien käyttöön.

Esitys:

5. Varhaiskasvatuksen opettajille laaditaan koulutusohjelma, joka antaa valmiuksia toimia varhaiskasvatuksen suomi/ruotsi toisena kielenä -opettajina.
6. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja eri koulutusasteiden opetushenkilöstön kielitietoiseen kasvatukseen ja opetukseen liittyvää osaamista kehitetään edelleen. Samalla parannetaan osaamista maahanmuuttajaperheiden kohtaamiseen, ohjaukseen ja osallisuuden lisäämiseen.

---

⁸ <http://dived.fi/>

7. Erityisesti ammatillisen koulutuksen ammatillisten aineiden opettajien kielitietoista opetusta koskevaa osaamista kehitetään. Lisäksi huolehditaan siitä, että työpaikkaohjaajille /työpaikalla järjestettävää koulutusta tarjoaville koulutustyöpaikoille järjestetään kielitietoiseen ohjaukseen liittyvää tiedotusta ja mahdollisuuksien mukaan myös koulutusta.
8. Levitetään Euroopan Neuvoston (www.ECML.at) kehittämää tietoutta, koulutus- ja tiedotusaineistoja, tilauskoulutusta sekä koulujen kielitietoisesta opetuksen ja toimintakulttuurin itsearviointityökalua (ks. esim. <https://languageforwork.ecml.at/>).

2.2 Koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttaminen

Hallitus asetti valtion kotouttamisohjelmassa 2016–2019 ja kotouttamisen toimintasuunnitelmassa (3.5.2016) tavoitteeksi maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttamisen. Tavoitteen toimeenpanemiseksi kuluneella hallituskaudella on uudistettu voimakkaasti maahanmuuttajien palvelujärjestelmää. Lisäksi koulutusjärjestelmässä on tehty eri koulutusasteita koskevia rakenteellisia, lainsäädäntöä ja rahoitusta koskevia uudistuksia.

Kotouttamisjärjestelmän uudistukset ovat tuoreita (osa tullut voimaan vasta vuoden 2018 alussa) eikä niiden vaikuttavuutta ole vielä toistaiseksi pystytty arvioimaan. Tuloksia on mahdollista arvioida sitten, kun palveluihin osallistuneiden henkilöiden siirtymistä työmarkkinoille kyetään tarkastelemaan. Vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen haasteet ovat monin osin yhteneväisiä ja koskevat niin kantaväestöä kuin maahanmuuttajia. Kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuutta arvioitaessa onkin huomioitava, että maahanmuuttajien työllistymisen ei tapahdu ainoastaan palveluiden vaikutuksesta. Maahanmuuttajien työllistymiseen vaikuttavat palveluiden lisäksi keskeisesti talouden suhdannevaihtelut, työmarkkinoiden rakenne, työelämän vastaanottavuus sekä verotus ja sosiaaliturvajärjestelmä.

Myös maahanmuuttajien koulutusta koskevista koulutusjärjestelmän uudistuksista merkittävimmät (ammatillisen koulutuksen kielitaitovaatimusten joustavoittaminen, aikuisten perusopetuksen uudistaminen, uudet joustavat luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen koulutukset vapaan sivistystyön oppilaitoksissa) ovat tulleet voimaan vuoden 2018 alussa. Lisäksi esimerkiksi kielitietoisesta opetuksen juurruttaminen edellyttää pidempiaikaista, systemaattista kehittämistyötä. Maahanmuuttajien koulutusta koskevien uudistusten vaikutukset näkyvät pääasiassa pitkällä aikavälillä.

Toteutettujen uudistusten ja toimien riittävyyden tai suuntaamisen tarpeen arvioimiseksi on kuitenkin saatavilannetietoa uudistusten etenemisestä jo nopealla aikavälillä.

Esitys:

9. Toteutetaan arviointi kotouttamistoimien ja koulutusjärjestelmän uudistusten vaikutuksista maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolkuihin. Arvioinnissa otetaan huomioon myös työmarkkinoiden rakenteiden ja sosiaaliturvan sekä työmarkkinoiden vastaanottavuuden vaikutukset.

OECD:n Suomen kotouttamispolitiikan onnistumista koskeva selvitys kiinnittää huomiota Suomessa syntyneiden ja muualla syntyneiden työllisyysasteiden suureen eroon. Erityisesti OECD nostaa esille kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden naisten alhaisen työllisyysasteen.

Maahanmuuttajien omien arvioiden mukaan keskeisimpänä työllistymisen esteenä ovat puutteet kielitaidossa⁹. Mahdollisuudet suomen kielen opintoihin riippuvat paljolti siitä, vastaavatko kotoutumispalveluista TE-keskukset vai kunta. Työperäiset maahanmuuttajat integroituvat usein omien verkostojensa kautta, mutta muista kuin työperäisistä syistä Suomeen muuttaneiden henkilöiden kotoutuminen on usein julkishallinnon toimenpiteiden varassa.

Esitys:

10. Jokaisen oleskeluluvan saaneen tulee saada välittömästi (oleskeluluvan perusteesta riippumatta) informaatiota eri tasoista suomen/ruotsin kielen opiskelumahdollisuuksista. Kielenopiskelun mahdollisuuksia tulee olla monipuolisesti tarjolla – myös niille, jotka eivät ole TE-palvelujen piirissä. Kunnan kautta kotoutuvien näkymää työelämään tulee vahvistaa.
11. Edistetään äitien mahdollisuutta osallistua kielikoulutukseen järjestämällä kielikoulutus siten, että samalla kun äidit osallistuvat kielikoulutukseen, lapsille järjestetään varhaiskasvatusta.

Työllistymismotivaatio ja -potentiaali on maahanmuuttajien joukossa suuri. Myös työnantajien valmius palkata maahanmuuttajia on lisääntynyt. Tehokkaaksi käytännön toimintamalliksi on osoittautunut Helsingin kaupungin käynnistämä Stadin osaamiskeskus, joka yhdistää koulutuksen, työllistymisen ja kuntoutuksen palvelut aikuisille maahanmuuttajille. Se järjestää mm. tehostettua, yksilöllistä osaamisen kartoitusta ja ohjausta 12 kielellä.

⁹ Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014, Tilastokeskus 2015

Osaamiskeskuksessa toimii työ- ja elinkeinotoimiston henkilöitä. Osa asiakkaista työllistyy suoraan ja osa hyödyntää Stadin ammattioppilaitoksen monipuolisia koulutuspalveluja, joihin osaamiskeskus voi suoraan ohjata maahanmuuttajia. Osaamiskeskus myös tukee asiakkaita koulutukseen tai työhön siirryttäessä esimerkiksi kieliongelmissa.

Osaamiskeskus on palvellut kahden toimintavuoden aikana 2 100 asiakasta. Suuri osa asiakkaista on ollut kotoutumisajan ylittäneitä, joilla on pitkittynyt työttömyys tai puuttuva kotoutumiskoulutus. Tulokset ovat hyviä. Opintoihin on sijoittunut 50 %, työhön (ml. oppisopimus) 22 % ja muihin palveluihin (palautuneet TE-toimistoon, TYPiin¹⁰, terveystalveluihin) 19 %. Maasta poistuneita tai poistettuja on 9 %. Toimintaa skaalaamalla ja levittämällä voidaan maahanmuuttajien osaamispotentiaalia hyödyntää nopeasti pääkaupunkiseudulla ja muissa isoissa kunnissa, joissa työvoimapula on jo akuuttia.

Hallitus päätti vuoden 2018 toisessa lisätalousarvioesityksessä yhteensä 5 miljoonan euron kertaluonteisesta lisäyksestä maahanmuuttajien osaamiskeskustoiminnan kehittämiseen maahanmuuttajien osaamisen ja työllistymisedellytysten vahvistamiseksi.

Esitys:

12. Tuetaan toimintamalleja, joissa yhdistetään koulutuksen, työllistymisen ja kuntoutuksen palveluja aikuisille maahanmuuttajille. Toiminnassa yhdistyvät asiakkaan osaamisen tehostettu kartoittaminen, työelämään ja tarvittavaan koulutukseen ohjaaminen ja tarvittaessa tuki koulutuksen tai työssäkäynnin alkuvaiheessa. Toteutus tapahtuu TE-hallinnon, kuntien ja oppilaitosten välisenä yhteistyönä.
13. Kehitetään ohjausta ja tiedotusta/markkinointia niin, että tieto maahanmuuttajille suunnatuista palveluista tavoittaa kohderyhmänsä.

Tiedonkulun heikkoudet kotoutumispalveluista vastaavien viranomaisten ja oppilaitosten ja korkeakoulujen välillä hidastavat etenemistä koulutus- ja työllistymispoluilla. Työhallinnon asiakkaille on omia ohjauskäytänteitä ja tiedonkulun mahdollistamiseksi on kehitetty Koulutusportti. Koulutusportti on tietojärjestelmä, jonka avulla TE-toimistoon työnhakijaksi tulevat maahanmuuttajat voidaan ohjata kielitaidon tai ammatillisen osaamisen kartoitukseen ja kotoutumista edistävään koulutukseen. Koulutusportissa voidaan välittää tietoa TE-toimiston, kartoittajien ja oppilaitosten välillä. Vuonna 2018 voimaan tulleiden luku- ja kirjoitustaidon koulutus uudistusten tarpeisiin Koulutusportti ei kuitenkaan pysty kaikilta osin vastaamaan. Maahanmuuttajille joudutaan myös tekemään päällekkäisiä alkukartoituksia

¹⁰ Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) on TE-toimiston, kunnan ja Kelan yhteinen toimintamalli, joka palvelee pidempään työttömänä olleita työnhakijoita

heidän hakeutuessa koulutukseen, koska hakijavaiheessa ei ole järjestelmää, jossa tehallinnon teettämien alkukartoitusten tuloksia voisi hyödyntää. Kuntien vastuulla olevien maahanmuuttajien koulutukseen ohjausta varten Koulutusporttia ei voi käyttää, joten tälle kohderyhmälle ei ole olemassa minkäänlaista asiointijärjestelmää tarvittavan tiedonkulun mahdollistamiseksi.

Esitys:

14. Maahanmuuttajien koulutukseen hyväksymistä ja koulutuksen aikaisia tiedonjakamistarpeita varten määritellään tietosisällöt ja selvitetään pikaisesti mahdollisuus Koulutusportti-järjestelmän laajentamiseen ja mikäli se ei onnistu, käynnistetään uuden tietojärjestelmän kehittäminen. Käytettävän tietojärjestelmän tulee sisältää kaikki opiskelijaksi ottamista ja opiskelua varten tarvittava tieto, jota eri viranomaiset ja oppilaitokset tarvitsevat sujuvien koulutuspolkujen ja osuvien koulutusvalintojen onnistumiseksi. Tietojärjestelmä palvelisi yhdenvertaisesti sekä työhallinnon että kuntien viranomaisten vastuulla olevia maahanmuuttajia.

Kotimaisten kielten keskuksessa (Kotus) laaditaan sanakirjoja maahanmuuttajakielille. Työn alla ja osin julkistettuina ovat suomi-somali- ja suomi-kurmandži-sanakirjat. Suunnitteilla on suomi-sorani-sanakirja. Nämä sanakirjat tehdään opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä kehittämishankerahoituksilla. Kotuksen maahanmuuttajasanakirjojen tavoitteena on palvella Suomeen tulleita maahanmuuttajia maassa, jonka kieli ja kulttuuri ovat heille vieraita. Sanakirjoista on hyötyä myös tulkeille ja kääntäjille, joiden työtä sanakirjojen puute vaikeuttaa. Sanakirjat ovat avuksi myös silloin, kun maahanmuuttajat opiskelevat omaa kieltään tai haluavat ylläpitää sen taitoa, sillä sanakirjoista voi hakea myös maahanmuuttajan oman kielen sanoja. Hakusanoiksi on valittu sekä tavallista jokapäiväistä sanastoa että monien alojen keskeisiä termejä. Näitä aloja ovat muun muassa sosiaali- ja terveysala, lääketiede, opetusala, tietotekniikka ja oikeustiede. Hakusanoina on myös tavallisia paikannimiä ja lyhenteitä. Vuoden 2018 lopussa Suomi–somali-sanakirjasta on käytettävissä aakkosväli A–R, ja Suomi–kurmandži-sanakirjasta vastaavasti aakkosväli A–K. Valmiissa sanakirjoissa on noin 30 000 hakusanaa. Sanakirjat ovat vapaasti käytettävissä Kotuksen verkkosivuilla: <http://kaino.kotus.fi/somali/> <http://kaino.kotus.fi/kurmandzi/>

Esitys:

15. Kotimaisten kielten keskus (Kotus) jatkaa sanakirjojen laatimista maahanmuuttajakielille.

2.3 Varhaiskasvatus

Kunnan velvollisuudesta järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella säädetään 1.9.2018 voimaan tulleessa varhaiskasvatustulain (540/2018) 6 §:ssä. Varhaiskasvatusta tulee pääsääntöisesti järjestää lapsille, joilla on kotikunta kyseisessä kunnassa. Varhaiskasvatustulain 6 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, jonka kotikuntalaisia (201/1994) tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on. Edelleen pykälän 2 momentin mukaan kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lapselle, joka asuu kunnassa huoltajiensa työn, opiskelun, sairauden tai vastaavien syiden vuoksi, vaikka lapsella ei ole Suomessa kotikuntaa tai lapsen kotikunta on kotikuntalain perusteella toinen kunta. Pykälän 3 momentin mukaan kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa kunnan on huolehdittava varhaiskasvatuksen järjestämisestä muullekin kunnassa oleskelevalle lapselle kuin kunnan asukkaalle.

Kansainvälistä suojelua hakevien lasten, esimerkiksi vastaanottokeskuksissa olevien lasten, oikeus varhaiskasvatukseen on ollut jossain määrin tulkinnan varainen. Lisäksi on tulkinnanvaraista, onko kunnan järjestettävä varhaiskasvatusta kunnassa laittomasti oleskelevalle lapselle, esimerkiksi tilanteessa jossa kielteinen turvapaikkapäätös on saanut lainvoiman, mutta perhe ei ole vielä poistunut maasta.

Oikeuskäytäntöä kunnan velvollisuudesta järjestää varhaiskasvatusta asumisen ja oleskelun perusteella on niukasti. Vuonna 2017 antamassaan ratkaisussaan Helsingin hallinto-oikeus linjasi (päättös 17/0239/6), että vastaanottokeskuksessa olevan turvapaikkaa hakevan henkilön lapsilla ei ollut oikeutta päästä varhaiskasvatukseen, eikä kunnalla ollut velvollisuutta järjestää varhaiskasvatusta. Perustelussa hallinto-oikeus totesi, että varhaiskasvatusta ei ole pidettävä sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna eikä vastaanottokeskuksella ollut velvollisuutta järjestää varhaiskasvatusta. Päätöksessä linjattiin, että kyseessä ei ollut tilanne, jossa varhaiskasvatusta olisi tullut järjestää henkilön kunnassa asumisen tai siihen rinnastettavan oleskelun vuoksi, eivätkä edellytykset varhaiskasvatuksen järjestämiseksi kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa täyttyneet. Ratkaisua voidaan tulkita siten, että vastaanottokeskuksessa asumisessa ei oikeuden mukaan ollut kyse sellaisesta asumisesta tai oleskelusta kunnan alueella, joka varhaiskasvatustulain mukaan velvoittaisi järjestämään varhaiskasvatusta. Päätös ei kuitenkaan ota tarkemmin kantaa tekijöihin, jotka liittyvät varhaiskasvatuksen järjestämiseen olosuhteiden niin vaatiessa.

Turvapaikkahakemuksen käsittelyn aikana mm. vastaanottokeskuksissa olevien lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen perustuu siis kunnan harkintaan, eikä lapsilla välttämättä ole mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatustulain tarkoittamaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa järjestettävään varhaiskasvatukseen. Mainitun Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisun jälkeenkin julkisen vallan tulee tarvittaessa tapauskohtaisesti kokonaisuutena arvioida tarvetta tukea perhettä ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia

turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu perustuslain 19 §:n 3 momentin perusteella, vaikka subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen ei syntyisikään. Joissain kunnissa järjestetään avointa varhaiskasvatustoimintaa, johon myös vastaanottokeskuksissa olevat lapset voivat osallistua. Vastaanottokeskuksissa olevien alle kouluikäisten lasten osallistumisesta varhaiskasvatukseen ei ole saatavilla tilastotietoja.

Esitys:

16. Täsmennetään kansainvälistä suojelua hakevan lapsen oikeutta varhaiskasvatukseen ja mahdollistetaan lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vähintään 20 tunnin ajan viikossa. Laajempi oikeus varhaiskasvatukseen perustuisi varhaiskasvatuslaissa määritettyihin reunaehtoihin, esimerkiksi lasten kielen oppimisen tuki voisi olla laajemman varhaiskasvatusoikeuden peruste.

Olisi tarpeen edistää kaikkien eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten osallistumista tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen ainakin 20 tuntia viikossa. Osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee lapsen kehitystä ja oppimista ja suomen/ruotsin kielen oppimista sekä edistää kotoutumista. Varhaiskasvatusta saatetaan tarvita myös vanhempien kotoutumiskoulutukseen tai muuhun koulutukseen osallistumisen vuoksi. Vaikka lapsilla olisi oikeus osallistua varhaiskasvatukseen heidän ollessaan vastaanottokeskuksissa, voi olla, että osallistuminen olisi vähäistä esimerkiksi kulttuurisista syistä. Myös tällöin olisi hyödyllistä palveluohjauksella pyrkiä edistämään lasten osallistumista tavoitteelliseen, laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.

Lasten osallistumiseen varhaiskasvatukseen vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen vaihtoehdona lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) perusteella myönnettävä lasten kotihoidon tuki, johon perheillä on oikeus siihen saakka, kunnes perheen nuorin lapsi täyttää kolme vuotta. Lapsi ei voi osallistua varhaiskasvatukseen, jos hänestä maksetaan kotihoidon tukea. Avoimeen varhaiskasvatustoimintaan osallistuminen on kuitenkin mahdollista, vaikka perheelle myönnettäisiin kotihoidon tukea.

Maahanmuuttajataustaisia lapsia oli vuonna 2016 kunnallisessa varhaiskasvatuksessa noin 19 300, mikä on noin 9 prosenttia kaikista kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa olevista lapsista (Varhaiskasvatus 2016- Kuntakyselyn osaraportti, Tilastoraportti 30/2017, THL). Osuus on kasvanut kaksi prosenttia edellisestä vuoden 2013 selvityksestä. Vieraskielisten lasten määrä vaihtelee suuresti alueellisesti, kuntien välillä ja kuntien sisällä, mm. Helsingin tietyillä asuinalueilla vieraskielisiä lapsia saattaa olla yli 35 %.

Esitys:

17. Kuntien palveluohjausta kehitetään niin, että eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen lisääntyy.
18. Perheen kotoutumissuunnitelmaan liitetään aina perheen alle kouluikäisten lasten varhaiskasvatuksen ja/tai esiopetuksen järjestäminen ja painotetaan kielenopiskelun merkitystä.
19. Laajennetaan vieraskielisten suomen/ruotsin kielen opetukseen ja muuhun oppimisen tukeen tarkoitettua valtionavustusta koskemaan myös varhaiskasvatusta. Tämä edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (1777/2009)¹¹ soveltamisalan laajentamista koskemaan varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuslain 1 §:n mukaan varhaiskasvatuksen yksi toimintamuoto on avoin varhaiskasvatustoiminta, jota järjestetään toimintaan soveltuvassa paikassa. Kunta voi järjestää tätä toimintaa alueellaan esiintyvän tarpeen mukaan tuottamalla toiminnan itse tai hankkimalla sen yksityiseltä palvelun tuottajalta.

Esitys:

20. Pyritään informaatio-ohjauksen keinoin edistämään sitä, että kunnissa järjestetään enemmän avointa varhaiskasvatustoimintaa ja että sitä järjestettäisiin myös vastaanottokeskuksissa. Lisäksi selvitetään, voisiko esimerkiksi valtionavustuksilla edistää avoimen varhaiskasvatustoiminnan kehittämistä ja sen tarjonnan lisäämistä kunnissa.

2.4 Perusopetus ja valmistava opetus

OECD kiinnitti aiemmin mainitussa Suomen kotouttamispolitiikkaa koskevassa selvityksessään erityistä huomiota maahanmuuttajalasten kantaväestöä heikompiin PISA-tuloksiin. Heikot tulokset näyttävät kiertyvän selkeästi puutteisiin suomen kielen taidossa. Kunnille ja muille opetuksen järjestäjille jaetuissa erityisissä tasa-arvoavustuksissa yhtenä myöntöperusteena on ollut vieraskielisten osuus. Lisäksi koko koulun osallistamista suomen kielen taidon vahvistamiseen eli kielitietoista opetusta on edistetty esimerkiksi täydennyskoulutuksella. Näiden toimien vaikutuksia ei vielä pystytä arvioimaan. OECD ehdotti selvityksessään,

¹¹ **Opetusministeriön asetus** vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista

että varhaiskasvatuksessa ja kouluissa seurattaisiin kielitaidon kehittymistä ja ongelmiin puututtaisiin nykyistä systemaattisemmin.

Kunta voi perusopetuslain 5 §:n mukaan järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Perusopetukseen valmistavan opetuksen tarve ja määrä ovat lisääntyneet viime vuosina paljon. Lisäksi valmistavan opetuksen rahoitusta on kehitetty. Kaikki Suomessa syntyneet vieraskieliset eivät kuitenkaan saa perusopetukseen valmistavaa opetusta, vaikka heillä olisi siihen tarvetta. Tämä voi osaltaan vaikuttaa siihen, että toisen polven maahanmuuttajien oppimistulokset eivät ole juuri lainkaan parempia kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajien. Kunnalla ei ole lakiin perustuvaa velvollisuutta valmistavan opetuksen järjestämiseen.

Perusopetuksessa maahanmuuttajaoppilaat sijoitetaan yleensä ikäänsä sekä tietojaan ja taitojaan vastaavalle luokalle. Heidän on mahdollista saada suomen/ruotsin opetusta erityisen maahanmuuttajille tarkoitetun suomi/ruotsi toisena kielenä -oppimäärän (S2/R2) mukaan. Tuntijakoasetuksen ja opetussuunnitelman perusteiden mukaan suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta järjestetään joko kokonaan tai osittain äidinkielen opetuksen sijaan, jos oppilaan kielitaito ei ole äidinkielen tasoinen.

Työryhmä kiinnittää huomiota aikaisemmissa raporteissa ehdotettuihin toimenpiteisiin; suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän kohdentamiseen ja oppimäärää opettavien opettajien ja aineenopettajien yhteistyön vakiinnuttamiseen.

Esitys:

21. Opetushallitus valmistelee ehdotuksen maahanmuuttajalasten ja maahanmuuttajataustaisten lasten opetuskielen kehittymisen seurannan malliksi/rakenteeksi. Seurannan tarkoituksena olisi helpottaa kielen kehityksen tukitoimien yksilöllistä ja mahdollisimman varhaista kohdentamista. Seuranta koskisi sekä varhaiskasvatuksessa olevia lapsia että perusopetuksessa olevia lapsia ja nuoria.
22. Tehdään selvitys perusopetukseen valmistavan opetuksen tilanteesta, oppilaiden määrästä, järjestämistavoista, vaikuttavuudesta ja opetuksen saatavuudesta sekä muusta maahanmuuttajaoppilaiden tuesta kunnissa.
23. Muutetaan perusopetuslakia (5 §) siten, että perusopetuksen järjestäjien tulee antaa perusopetuksen yhteydessä perusopetukseen valmistavaa opetusta sitä tarvitseville.
24. Selvitetään tutkimukseen perustuen maahanmuuttajalasten ja maahanmuuttajataustaisten lasten heikompien oppimistulosten syitä. Pilotoidaan eri interventioiden ja tuen malleja siten, että eri mallien vaikuttavuutta pystytään arvioimaan.

Oppivelvollisuus päättyy sen lukuvuoden lopussa sinä kalenterivuotena, jona nuori täyttää 17 vuotta. Osalla perusopetuksen loppuvuosina maahan tulleista nuorista koulutus saattaa jäädä hyvin puutteelliseksi.

25. Opetushallitus tuottaa kartoitusmateriaalin perusopetuksen päättövaiheessa maahan muuttavien oppilaiden kielitaidosta ja muusta osaamisesta oppimissuunnitelman laatimiseksi ja tuen ja ohjauksen suunnittelun tueksi.
26. Esitetään harkittavaksi, että perusopetusta koskevaa oppivelvollisuutta pidennetään ajallisesti niiden osalta, jotka eivät saa suoritetua perusopetuksen oppimäärää nyt säädettyssä ajassa.

Työryhmän kuulema asiantuntija toi esille huolen siitä, että monet maahanmuuttajalasten tai maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmista luottavat vahvasti Suomen koulujärjestelmään ja uskovat, että kun heidän lapsensa ovat päässeet tähän maailman huipua olevaan järjestelmään, ei vanhempien tarvitse kantaa huolta heidän oppimisestaan. Maahanmuuttajavanhemmilla ei juuri ole tietoa esimerkiksi maahanmuuttajalasten tai -taustaisten lasten kantaväestöä heikommista oppimistuloksista. Myös oppilaitosten hallinto-ohjelmiin kytkettyjen opettajien ja huoltajien yhteydenpitojärjestelmien (esimerkiksi Wilma) käytössä voi olla vaikeuksia.

27. Lisätään koulujen ja oppilaitosten yhteistyötä maahanmuuttajayhteisöjen ja -perheiden kanssa ja näiden osallisuutta koulujen ja oppilaitosten toiminnassa ja oppilaille kohdennettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

2.5 Ammatillinen koulutus

Vuoden alussa voimaan tullut uusi laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) tukee monin tavoin maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden ammatillista koulutuspolkua. Yksilöllisiin osaamistarpeisiin voidaan vastata joustavasti tutkintojen, niiden osien, tutkintoon johtamattoman koulutuksen ja valmentavien koulutusten avulla. Henkilökohtaistamisen myötä kaikille opiskelijoille laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), jossa selvitetään ja tunnustetaan opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen ja suunnitellaan, millaista osaamista opiskelija tarvitsee, miten osaamista hankitaan eri oppimisympäristöissä ja millaista ohjausta ja tukea opiskelija tarvitsee. Ammatillisen koulutuksen joustava haku ympäri vuoden nopeuttaa maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutuspolkuja ja siirtymistä, esim. kotoutumiskoulutuksesta ammatilliseen koulutukseen. Työpaikalla järjestettävä koulutus edistää entistä paremmin opiskelijan

työelämäkontaktien syntymistä jo koulutuksen aikana sekä opiskelijan pääsyä työelämään koulutuksen jälkeen.

Osana ammatillista tutkintokoulutusta voidaan tutkinnon perusteissa määrätyn lisäksi järjestää opiskelijoille myös opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja. Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tarkoituksena on, että opiskelija voi hankkia sellaista yksilöllisiin tarpeisiinsa perustuvaa osaamista, joka antaa hänelle edellytykset osallistua tutkintokoulutukseen. Opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen tavoitteena on vahvistaa kielellisiä, matemaattisia tai tietoteknisiä tai opiskelutekniikkaan liittyviä taitoja. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestämisestä ja sisällöstä. Ammatilliseen koulutukseen valmentavat koulutukset palvelevat omalta osaltaan myös maahanmuuttajataustaisen opiskelijoiden tarpeita.

Ammatillisen koulutuksen uusi rahoitusmalli jakautuu kolmeen osaan: perusrahoitukseen (50 %), suoriterahoitukseen (35 %) sekä vaikuttavuusrahoitukseen (15 %). Uuden rahoitusmallin käyttöönotto tapahtuu asteittain ja toimii täysimääräisenä vasta varainhoitovuonna 2022. Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin perusrahoituksessa painotetaan kertomella ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta sekä opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja. Painokertoimien avulla huolehditaan siitä, että koulutukseen myönnettävä kokonaisrahoitus muodostuu riittäväksi perusrahoituksen puitteissa. Uuden rahoitusmallin toimivuutta voidaan arvioida aikaisintaan 1–2 vuoden päästä, kun on olemassa kattavaa tietoa koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Eduskunta on edellyttänyt, että opetus- ja kulttuuriministeriö tukee, seuraa ja arvioi reformin toteutumista, muun muassa vaikutuksia koulutuksen alueelliseen ja kielelliseen saavutettavuuteen, opintojen keskeyttämiseen ja koulutustakuun toteutumiseen sekä siihen, että oppisopimus- ja koulutusopimuspaikkamäärät lisääntyvät uudistuksen tavoitteiden mukaisesti.

Esitys:

28. Osaksi eduskunnalle laadittavaa seuranta ammatillisen koulutuksen reformin toteutumisesta sisällytetään seuranta siitä, miten toiminta- ja rahoituslainsäädännön muutokset ovat vaikuttaneet maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tarpeisiin vastaamiseen, ml. koulutukseen pääsy, opintojen aikainen ohjaus ja tuki sekä kielitaidon vahvistaminen.

Ammatillisen koulutuksen uuden lainsäädännön myötä on opetus- ja kulttuuriministeriön syksyllä 2015 asettaman maahanmuuttoasioita koskevan ohjausryhmän ehdotusten pohjalta muutettu kielitaitovaatimuksia ammatillisen koulutuksen valintaperusteissa. Kielitaitovaatimuksista on luovuttu, jotta ne eivät muodostu esteeksi koulutukselle ja siten lisää

maahanmuuttajan riskiä jäädä työelämän ulkopuolelle. Tarkoitus on, että maahanmuuttajat voivat päästä opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen, vaikka heidän suomen tai ruotsin kielen taitonsa ei olisi vielä kovin kehittynyt. Kielitaidon katsotaan kehittyvän opiskelun ja työpaikalla opiskelun aikana.

Aiemmin ammatillisen koulutuksen hauissa käytössä ollut valtakunnallinen kielikoe, jonka tarkoituksena oli mitata yleiskielitaitoa tasolla B1.1, on poistunut uuden lainsäädännön myötä. Valtakunnallisen kielikokeen poistuttua on tarpeen kehittää koulutuksen järjestäjien käyttöön sähköinen adaptiivinen kielitaidon arviointityökalu, jota voidaan käyttää mm. apuvälineenä opiskelijavalinnoissa, hakeutujalle soveltuvaan koulutukseen ohjaamisessa sekä opiskelijan osaamisen hankkimisen henkilökohtaistamisprosessissa kielitaidon kehittymisen osalta.

Esitys:

29. Kehitetään adaptiivinen sähköinen kielitaidon arviointityökalu aluksi ammatilliseen koulutukseen, myöhemmin laajemmin koko koulutusjärjestelmän tarpeisiin. Kielitaidon arviointityökalun tulee olla avoimesti saatavilla, jolloin se tukee itseopiskelua ja etäopiskelua mm. työperäisessä maahanmuutossa. Kielitaidon arviointityökalu olisi perusteltua sisällyttää osaksi Opintopolku.fi -palvelukonaisuutta, jolloin se palvelisi laajasti koko koulutusjärjestelmää sekä samalla myös kotoutumiskoulutuksen kielitaidon arviointia.
30. Kartoitetaan ja pyritään täysipainoisesti hyödyntämään Euroopan komission tarjoamat mahdollisuudet tarjota tukea maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kielen ja kulttuurin oppimiselle ammatillisessa koulutuksessa ja työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa, esim. Erasmus KA2 (strategiset kumppanuudet) ja KA3 (politiikkahankkeet) -toimissa.

2.6 Korkeakoulut

Hallitusohjelman pitkän aikavälin tavoite on, että Suomi vuonna 2025 on avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa. Yksi hallituksen tavoitteista on, että hallituskaudella koulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyys on lisääntynyt ja koulutusviennin esteet on purettu. Korkeakouluvisiossa 2030 todetaan, että koko väestön osamispääoma kasvaa ja korkeakoulutusta on kaikkien saatavilla. Tavoitteena on, että vähintään 50 % nuorista aikuisista (25–34-vuotiaat) suorittaa korkeakoulututkinnon. Tavoitteeseen päästään sillä, että joustavat ja yksilölliset opintopolut ja tutkinnot mahdollistavat jatkuvan oppimisen elämän eri tilanteissa. Lisäksi tulee varmistaa, että korkeakoulujen

koulutustarjonta on joustavasti eri käyttäjäryhmien hyödynnettävissä. Maahanmuuttajien ja maahanmuuttotastaisten henkilöiden korkeakoulutusmahdollisuuksien kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää tarkasteltaessa väestön koulutustasoa kokonaisuutena.

Opetus- ja kulttuuriministeriö avasi marraskuussa 2018 haettavaksi hankerahoituksen, jolla tuetaan korkeakoulutaustaisille maahanmuuttajille suunnattujen ohjaus- ja neuvontapalveluiden sekä osaamisen tunnistamisen palveluiden kehittämistä ja laajentamista. Lisäksi hankerahoituksella tuetaan lyhytkestoisia kieli- ja lisäkoulutuksia, jotka edistävät korkeakoulutaustaisten ja korkeakouluissa opiskelevien maahanmuuttajien koulutus- ja urapolkuja. Hankkeeseen on lisätalousarvioesityksessä varattu kolme miljoonaa euroa ja sen haku-aika on vuoden 2018 lopussa.

Maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnassa on luotu hyviä käytäntöjä, joiden kehittäminen, laajentaminen ja jalkauttaminen hyödyttäisi korkeakoulutaustaisia maahanmuuttajia sekä tehostaisi ohjaus- ja neuvontapalveluiden sekä osaamisen tunnistamisen palveluita ympäri Suomen. Tarkoituksenmukaista olisi, että vastuukorkeakoulutoiminnassa syntynyt asiantuntemus tulisi koko suomalaisen korkeakoulukentän hyödyksi. Esimerkkinä liiketalouden ja tekniikan aloilla Metropolia Ammattikorkeakoulussa 2016–2018 suoritettu osaamisen tunnistamisen hanke, joka on laajentanut maahanmuuttajille tarkoitettujen aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen palveluita. Korkeakoulutaustaisilla maahanmuuttajilla on paljon suoritettuja opintoja ja osaamista, jota työelämä ja koulutusjärjestelmä eivät tunnista riittävällä tavalla. Korkeakouluissa nämä opinnot ja osaaminen voidaan paketoita ja tarvittaessa täydentää siten, että ne tunnistetaan vastaamaan kansallisia tarpeita.

Korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työllistymisen ja koulutuspolkujen nopeutumisen suurena esteenä on suomen ja ruotsin kielen kurssien vähäinen tarjonta. Erityisesti niukkuus kohdistuu vaativampiin kursseihin ja ammattisanastoon keskittyviin opetusjaksoihin.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuosina 2018–2019 arvioinnin *Maahanmuuttajat korkeakoulutuksessa*, jossa tarkastellaan ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien korkeakoulutukseen hakeutumiseen ja sisäänpääsyyn vaikuttavia tekijöitä sekä korkeakouluopintojen etenemistä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Arvioinnin tehtävänä on tuottaa tietoa sekä koulutuspoliittiseen päätöksentekoon että korkeakoulujen toiminnan kehittämiseen. Arvioinnissa pyritään tunnistamaan paitsi kehittämisalueita, myös vahvuuksia ja hyviä käytäntöjä.

Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja opiskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella astui voimaan 1.9.2018. Lain mukaan otsikossa mainittujen toimien perusteella Suomeen tulleet

kolmannen maan kansalaiset voivat hakea jatko-oleskelulupaa uuden lain eikä ulkomaalaislain perusteella. Tutkijana toimineelle henkilölle tai valmistuneelle korkeakouluopiskelijalle voidaan myöntää vuoden kestoinen oleskelulupa työnhakua ja yrityksen perustamista varten. Aikaisemmin lupa voitiin myöntää puoleksi vuodeksi. Oleskelulupakäytännöt hankaloittavat kuitenkin edelleen joustavaa siirtymistä opinnoista työelämään. On esitetty, että korkeakoulututkinnon suorittaneiden oleskeluluvan pidentäminen olisi tekijä, jolla kannustettaisiin Suomessa jo olevia kansainvälisiä osaajia asettumaan Suomeen. Asettumista sujuvoitaisi myös, jos jatkoluvan saisi automaattisesti tutkinnon suorittamisen yhteydessä. Esimerkiksi Suomen ylioppilaskuntien liitto esittää suomalaisista korkeakouluista valmistuville ulkomaalaisille opiskelijoille pysyvää oleskelulupaa. Myös hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma linjaa, että opiskelijoiden ja tutkijoiden oleskelulupaprosessia tulisi sujuvoittaa edelleen.

Esitys:

31. Maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnassa kehitettyjä maahanmuuttajien ohjauksen ja neuvonnan toimintamalleja vahvistetaan ja ne vakiinnutetaan osaksi suomalaista korkeakoulujärjestelmää. Korkeakouluilla on jatkossa valmiudet ohjata korkeakoulutaustaiset maahanmuuttajat sopiville koulutuspoluille.
32. Maahanmuuttajien aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen palveluita laajennetaan alueellisesti ja aloittaisesti.
33. Korkeakoulut tarjoavat korkeakoulutaustaisten maahanmuuttajien pätevyyden täydentämisen lisäopintoja. Lisäopinnoissa suomen/ruotsin kielen oppiminen integroidaan osaksi substanssiaineiden opetusta. Lisäksi mahdollistetaan joustavat ja tehostetut suomen/ruotsin kielen opiskelumahdollisuudet tutkinto-opintojen aikana ja tutkinnon suorittamisen jälkeen.
34. Korkeakoulut tukevat kansainvälisiä korkeakouluopiskelijoita opintojen loppuvaiheessa, harjoittelussa ja työllistymisessä. Esimerkiksi työelämäyhteyksien vahvistaminen ja tehostettu tuki maahanmuuttajaopiskelijoiden harjoittelujen aikana kehittää opiskelijoiden työelämätaitoja, tukee työnantajia ja helpottaa työelämään integroitumista.
35. Korkeakouluopiskelijoiden oleskelulupaprosessia kehitetään tukemaan työperäistä maahanmuuttoa.

2.7 Kulttuuri

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategiassa 2025 tunnistetaan toimintaympäristön muutos, jonka seurauksena yhteiskuntamme monimuotoistuu väestökehityksen kautta. Kulttuuripolitiikan yhteiskunnallista vaikuttavuutta arvioidaan kolmen strategisen tavoitealueen kautta. Tavoitealueet ovat luova työ ja tuotanto, osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin sekä kulttuurin perusta ja jatkuvuus. Strategian tavoitteena vuoteen 2025 mennessä on, että osallisuus kulttuuriin on lisääntynyt ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa ovat kaventuneet, että kulttuurinen moninaisuus toteutuu luovassa työssä ja tuotannossa ja että eri ryhmien mahdollisuus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan toteutuu Suomessa.

Osana 2016 käynnistynyttä opetus- ja kulttuuriministeriön eri hallinnonalojen yhteistä maahanmuuttajien koulutuspolkuja ja integrointia koskenutta työtä, kulttuurin hallinnonalalla kiinnitettiin erityisesti huomiota maahanmuuttajien vähäiseen osallisuuteen vapaa-ajantoiminnassa. Ensivaiheen tavoitteena oli lisätä maahanmuuttajien ja suomalaisten välistä kanssakäymistä, mahdollisuuksia tutustua suomalaisten tapoihin ja kulttuuriin sekä helpottaa ja nopeuttaa taiteen ja kulttuurin avulla pääsemistä osalliseksi suomalaisesta yhteiskunnasta. Näiden tavoitteiden edistämiseksi vuosina 2017 ja 2018 tuettiin valtionavustuksilla taide- ja kulttuurialan toimijoiden projekteja sekä kirjastojen kotouttamista edistävää toimintaa. Lisäksi Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) avustuksilla on kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi tuettu jo useamman vuoden ajan mm. maahanmuuttajien ja suomalaisten välistä vuorovaikutusta ja kotoutumista taiteen ja kulttuurin avulla. Myös maahanmuuttajaryhmien mahdollisuutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan edistetään tukemalla niiden omaehtoista kulttuuritoimintaa. Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelmalla edistetään mm. kulttuurien välistä vuoropuhelua.

Taide- ja kulttuurikentällä on tunnistettu tarve siirtyä tilapäisistä moninaisuutta edistävästä projekteista pysyvämpään toimintatapaan, jossa moninaisuus on kiinteä osa taide- ja kulttuurilaitosten perustoimintaa, kuten mm. henkilökunta- ja yleisörakenteessa, päätöksenteossa ja viestinnässä. Tällaisen kehitystyön tuloksena ulkomaalaistaustaisella väestöllä olisi parempi mahdollisuus tuoda osaamistaan ja asiantuntemustaan osaksi taide- ja kulttuurilaitosten toiminnan kokonaisuutta.

Esitys:

36. Kulttuurin hallinnonalan kokonaisvaltaiseksi kehittämiseksi valmistellaan linjaukset kulttuurisen moninaisuuden huomioimisesta kulttuuripolitiikassa, mukaan lukien maahanmuuttajien osallistuminen kulttuurielämään ja kotoutumisen edistäminen taiteen ja kulttuurin avulla, kulttuurisen moninaisuuden toteutuminen

luovassa työssä, tuotannossa ja päätöksenteossa sekä kulttuurialan kehitystyössä. Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa työryhmän valmistelemaan ehdotuksia linjauksiksi syksyllä 2019.

Kulttuuria kaikille -palvelun johtaman Avaus. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä -hankkeen (2017–2019) havaintojen mukaan kulttuurinen moninaisuus näkyy vielä rajallisesti useimmissa suomalaisissa taide- ja kulttuurilaitoksissa. Syitä selitetään usein tekijöiden puuttumisella tai muodollisilla pätevyys- ja kielitaitovaatimuksilla. Hankkeessa saatujen alustavien tutkimustulosten mukaan kulttuurisen moninaisuuden näkyväisyys ei johdu niinkään asenteista vaan rakenteellisista tekijöistä ja vakiintuneista käytännöistä.

Esitys:

37. Vahvistetaan tietopohjaa ja osaamista Avaus. Toimijaksi suomalaisella taide- ja kulttuurikentällä -hankkeen ja sen jatkohankkeella Avaus 2.0 – Toimijasta mentoriksi (2019). Tavoitteena on edistää ulkomaalaistaustaisten taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten työllistymistä, lisätä moninaisuusosaamista sekä tukea taide- ja kulttuurilaitoksien valmiuksia huomioida kulttuurinen moninaisuus toiminnassaan muun muassa koulutustoiminnan avulla. Samalla kartutetaan tietopohjaa ja osaamista siitä, miten kulttuurista moninaisuutta voidaan viedä eteenpäin taide- ja kulttuurikentällä Suomessa.

Suomessa elää toista tuhatta ulkomaalaissyntyistä eri alojen ammattitaiteilijaa ja kulttuuri-työntekijää, joiden pääsy suomalaisiin taidelaitoksiin, -projekteihin, -järjestöihin ja -rahoituslähteisiin on tällä hetkellä ongelmallista. Keskeisiä työn tekemisen edellytyksiä haittaavia haasteita ovat kielivaikeudet, julkaisukanavien löytämisen ongelmat, maahanmuuttajien asema suhteessa tiedotusvälineisiin, taide- ja kulttuurijärjestöjen jäseneksi pääsyn esteet, korkea apurahakynnys sekä henkilökohtaisten ja ammatillisten verkostojen puuttuminen.¹²

Ulkomaalaissyntyisten taiteilijoiden 2016 perustama Globe Art Point ry on käynnistänyt toimia, joilla tähdätään lähivuosina edellä mainittujen ongelmien ratkaisemiseen. GAP INFO -toiminnassaan yhdistys hallinnoi ja kehittää kotisivullaan englanninkielistä tietopankkia suomalaisen taide- ja kulttuurialan rakenteista, rahoitusmuodoista ja verkostoista. Taiteilijatietokanta tarjoaa tietoa työnantajille ja tuottajille.

12 Katri Talaskivi. "Hyvä mahdollisuus meikäläiselle, joka ei voi ihan kilpailla suomalaisten kanssa" Valtion apurahat monikulttuuriin taidehankkeisiin: taiteen edistämistä vai kotouttamispolitiikkaa? Pro gradu. Jyväskylän yliopisto 2013.

Esitys:

38. Parannetaan ulkomaalaistaustaisten taitelijoiden työllistymistä Globe Art Point ry:n GAP LAB -toiminnalla käytännön yhteistyön kautta. Toimet vahvistavat tietopohjaa ja luovat käytännön edellytyksiä ulkomaalaistaustaisten taitelijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten työllistymiselle.

2.8 Nuorisoala

Opetushallitus selvitti yläkoululaisten, lukiolaisten ja ammattiin opiskelevien nuorten näkemyksiä kulttuurisesta moninaisuudesta ja avarakatseisuudesta syksyllä 2017 Fountain Park Oy:n toteuttamassa kyselyssä. Sukupuoli, äidinkieli ja koulutustausta vaikuttavat siihen, kuinka avarakatseisia nuoret ovat ja miten he mieltävät kulttuurisen moninaisuuden. Tytöt ja pojat, kuten myös suomen- ja ruotsinkieliset, suhtautuivat kulttuurisen moninaisuuden eri tavalla. Tytöistä 88 prosenttia piti itseään joko erittäin tai jokseenkin avarakatseisina, pojista 64 prosenttia. Pojista 10 prosenttia ei pitänyt itseään lainkaan avarakatseisena, kun tytöistä näin koki vain 2 prosenttia. Kulttuurisen moninaisuuden lisääntyminen herättää tytöissä selvästi myönteisempiä tunteita: 57 prosenttia näki asian kiinnostavana tai innostavana, kun pojista näin teki 31 prosenttia. Suomenkielisistä noin kaksi viidestä piti asiaa kiinnostavana tai innostavana, ruotsinkielisistä näin teki kolme viidestä. Alle 10 prosenttia nuorista koki kulttuurisen moninaisuuden lisääntymisen pelottavana tai ärsyttävänä; pojista näin koki 17 prosenttia, tytöistä 8 prosenttia. Monet pelkoa tai ärsyyntymistä kokevista perustelivat tuntemuksiaan rikosten lisääntymisellä tai terrorismin uhallalla. Asenteissa ei näytä tapahtuneen suuria muutoksia vuodesta 2013, jolloin tehtiin vastaava selvitys. Vastausten mukaan lukioissa esiintyy rasismia ja syrjintää vähemmän kuin yläkouluissa ja ammattioppilaitoksissa.

Nuorisotyön vahvuutena on kyky tarjota nuorille maahanmuuttajille ja maahanmuuttajataustaisille sekä valtaväestöön kuuluville nuorille luontevia, matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja ja tiloja vapaa-ajan viettoon. Kotoutumista voivat tukea myös laadukkaan ammattimaisesti tehdyn nuorisotyön kautta saadut turvalliset aikuiskontaktit ja niistä saatu tuki. Maahanmuuttajilla ja maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on usein tarvetta myös omien toiminta- ja vaikuttajaryhmien perustamiseen, mutta toiminta-avustusten saamiseen liittyvä hallinto, kuten hakemus- ja raportointikäytännöt, voivat muodostua esteeksi toiminnan alkuunsaamiselle ja vakiinnuttamiselle.

Nuorisotyössä voidaan tarjota avointa toimintaa, jossa on edelleen vahvistettava rasismien ja etniseen alkuperään perustuvan syrjinnän vastaisia sekä yhdenvertaisuutta vahvistavia lähtökohtia, jotta toiminta olisi maahanmuuttajanuorille turvallista. Toisaalta edelleen

on tarvetta myös myönteiselle erityiskohtelulle ja eriytetyille ryhmille sekä vertaisryhmätoiminnalle, joissa nuoret voivat tukeutua jaettuihin kokemuksiin. Maahanmuuttajanuoret kokevat Suomessa syrjintää ja osattomuuden tunnetta, joka aiheuttaa myös syrjinnän pelkoa. Nuoria työssään kohtaavat eivät myöskään aina osaa reagoida nuorten rasismikokemuksiin tai niitä ei uskalleta tuoda esiin, jolloin nuoret jäävät kokemusten kanssa yksin. Muun muassa näihin haasteisiin tulee vastata nuorten parissa työskentelevien työntekijöiden koulutuksella ja täydennyskoulutuksella.

Esitys:

39. Nuorisotyöntekijät kunnissa, järjestöissä ja seurakunnissa saavat riittävästi koulutusta monikulttuurisuusasioista, yhdenvertaisuudesta ja ihmisoikeuksista. Nuorten kanssa työskentelevien tietoja ja taitoja kehitetään yhä paremmin vastaamaan monikulttuurista todellisuutta. Teemaa vahvistetaan sekä nuorisoalan peruskoulutuksessa että erilaisessa täydennyskoulutuksessa.
40. Maahanmuuttajanuorten parissa työskenteleville nuorisojärjestöille ja maahanmuuttajanuorten omille järjestöille suunnataan neuvontaa ja voimavaroja paikallistasolla. Kuntia kannustetaan nuorisoalan avustustoiminnassaan painottamaan maahanmuuttajien parissa tehtävän työn tärkeyttä. Myös maahanmuuttajanuorten omaa järjestötoimintaa tuetaan ja toimintaryhmille annetaan tarvittaessa ohjausta ja neuvontaa yhdistyksen toiminnan käynnistämiseen ja ylläpitoon liittyvissä asioissa. Kuntia kannustetaan myös järjestämään tai tukemaan maksutonta tai kustannuksiltaan osallistujille edullista matalan kynnyksen harrastustoimintaa. Asiaa käsitellään myös opetus- ja kulttuuriministeriön harrastamisen strategian valmistelussa.

Taloudelliset vaikutukset

Suomen heikko taloustilanne ja julkisen talouden tasapainottaminen asettavat maahanmuuttajien kotouttamista edistävälle koulutuspolitiikalle tiukat taloudelliset reunaehdot. Viime vuosina julkisen talouden sopeuttamistoimet ovat kohdistuneet merkittävästi koulutukseen. Uusien toimien taloudellinen liikkumavara on vähäinen.

Opettajatilanne

Esitykset 1, 3, 4 ja 6-8 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Esitysten 2 (Kelpoisuustilanteen selvittäminen ja kelpoisuuksien määrittely) ja 5 (Varhaiskasvatuksen opettajille laadittava koulutusohjelma) toteuttamisen kustannukset selviävät jatkovalmistelussa

Koulutus- ja työllistymispolkujen nopeuttaminen

Esitys 9, 11, 13 ja 15 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Esitys 10 (Informaatio suomen/ruotsin kielen opiskelumahdollisuuksista ja kielen opiskelun mahdollisuuksien laajentaminen kaikille oleskeluluvan saajille) edellyttää jatkovalmistelua, jossa arvioidaan myös kustannusvaikutukset

Esityksen 12 (Kuntien osaamiskeskustoiminnan tuki) toteuttamisen kustannuksiksi arvioidaan 8 miljoonaa euroa vuodessa vuosina 2019–2023

Esityksen 14 (Koulutusporttijärjestelmän kehittäminen tai uusi yhteinen järjestelmä) kustannukset riippuvat toteutustavasta ja tarkentuvat jatkovalmistelussa

Varhaiskasvatus

Esitys 18 on toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Esitysten 16 (Täsmennetään ja mahdollistetaan kansainvälistä suojelua hakevan lapsen oikeus varhaiskasvatukseen vähintään 20 tunnin ajan/vko), 17 (Varhaiskasvatukseen osallistumisen lisääminen), 19 (Vieraskielisten suomen/ruotsin kielen opetukseen ja muuhun oppimisen tukeen tarkoitettun valtionavustuksen ulottaminen varhaiskasvatukseen) ja 20 (Avoimen varhaiskasvatuksen lisääminen) edellyttävät jatkovalmistelua, jossa arvioidaan myös kustannusvaikutukset

Perusopetus ja valmistava opetus

Esitykset 22, 24, 25 ja 27 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Esityksen 21 (Opetuskielen kehittymisen seurannan malli) kustannusvaikutukset täsmentyvät jatkovalmistelussa

Esitykset 23 (Valmistavan opetuksen muuttaminen kuntia velvoittavaksi) ja 26 (Perusopetusta koskevan oppivelvollisuuden ajallinen pidentäminen niiden osalta, jotka eivät saa sitä suoritettua säädetyssä ajassa) edellyttävät jatkovalmistelua, jossa arvioidaan myös kustannusvaikutukset

Ammatillinen koulutus

Esitykset 28 ja 30 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Esityksen 29 kustannusvaikutukset täsmentyvät jatkovalmistelussa

Korkeakoulutus

Esitykset 31–34 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla sekä vuoden 2018 liisätalousarviossa myönnetyllä rahoituksella.

Esityksen 35 kustannusvaikutukset täsmentyvät jatkovalmistelussa.

Kulttuuri

Esitykset 36–38 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Nuorisola

Esitykset 39 ja 40 ovat toteutettavissa nykyisillä voimavaroilla

Liite 1.

MITEN LUKU- JA KIRJOITUSTAIDON- OPETUS JÄRJESTETÄÄN JATKOSSA? <i>Sopiva väylä elämäntilanteen ja tavoitteiden pohjalta</i>			
			
elämäntilanne ja opiskelun tavoitteet			
Nuori aikuinen (17v. >)	Aikuinen		Nuori tai aikuinen
Puutteellinen perusopetus ml. luku- ja kirjoitustaito, puutteita opiskelutaidoissa	Puutteellinen perusopetus ml. luku- ja kirjoitustaito, puutteita opiskelutaidoissa	Vaihteleva koulustausta, myös ammatillinen tai korkeakoulututkinto	Aikaisempi osaaminen tai tutkinto, tarve vahvistaa latinalaista kirjaimistoa
Opiskelu perusopetuksessa onnistuu	Opiskelu perusopetuksessa onnistuu	Elämäntilanteen, perhe-tilanteen tai oppimisvalmiuksien takia tarve joustavaan / toiminnalliseen opiskeluun	Kotoutumiskoulutuksessa opiskelu onnistuu
Lähtitavoitteena perusopetuksen suorittaminen ja jatko-opintokelpoisuus	Lähtitavoitteena ehkä perusopetuksen suorittaminen	Lähtitavoitteena latinalaisen kirjaimiston luku- ja kirjoitustaito, kielitaitoa joustavien /toiminnallisten opintojen kautta	Lähtitavoitteena työllistyminen, ammatillinen koulutus tai korkeakoulutus
		 	
aikuisten perusopetus, perusopetuksen aineopinnot		vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutus	kotoutumiskoulutus
koulutuksen jälkeen työelämään siirtyminen			
opiskelupaikka, koulutukseen ohjaus ja koulutuksen rahoitus			
Aikuislukio, lukion aikuislinja, kansanopisto, kansalaisopisto	Kansalaisopisto, kansanopisto, opintokeskus, kesäyliopisto	TE-toimiston hankkima toteuttaja	
Kunnan tai TE-toimiston kautta	Kunnan tai TE-toimiston kautta	TE-toimiston kautta	
Valtion rahoitus: perusopetus	Valtion rahoitus: vapaa sivistystyö	Valtion rahoitus: työhallinto	

Kuva: OKM

Liite 2.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset I ja II ¹³

TOIMENPITEIDEN TILANNEKATSAUS 30. 11.2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 5.11.2015 maahanmuuttoasioita koskevan ohjausryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ja sovittaa yhteen turvapaikanhakijatilanteesta ja kasvavasta maahanmuutosta aiheutuvat ministeriön ja hallinnonalan lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteet.

Ohjausryhmä teki väliraportin helmikuussa 2016 ja loppuraportin helmikuussa 2017. Raporteissa tehtiin yhteensä 99 toimenpide-esitystä. Tässä muistiossa on raportoitu toimenpiteiden toteuttamisen tilanne 30.11.2018.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tässä muistiossa raportoidun lisäksi mm. julkaissut verkkosivuilla muistiot turvapaikanhakijoiden opiskelusta (6.10.2016, päivitetty 15.10.2018) sekä laittomasti maassa olevien sivistyspalveluista (30.5.2017, päivitetty 15.10.2018). <http://minedu.fi/maahanmuuttajat-ja-kotoutuminen>

Esitykset helmikuu 2016

Perusopetuksen päättövaiheessa maahan tulleet nuoret ja oppivelvollisuusiän ylittäneet

1. Selvitetään pikaisesti, onko perusopetuksen järjestäjillä riittävät valmiudet järjestää jo syksystä 2016 lukien tarvittava määrä perusopetusta tai perusopetukseen valmistavaa opetusta oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille. Lisätään tarvittaessa aikuisten perusopetuksen järjestämislupien opiskelijamääriä.

Kunnille sekä aikuisten perusopetusta järjestäville kuntayhtymille ja yksityisille perusopetuksen järjestäjille lähetettiin kysely, jonka avulla selvitettiin tilanne.

¹³ Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016:1 ja Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset II, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:5

Vastauksissa pyydettiin 29.2.2016 mukainen tilanne oppivelvollisten osalta ja aikuisten perusopetukseen valmistavan opetuksen ja aikuisten perusopetuksen osalta. Samalla tiedusteltiin suunnitteilla olevia opiskelijamääriä syksylle sekä valmiutta tarvittaessa lisätä niitä. Vastausprosentti oli kunnissa n. 80 % ja yksityisillä järjestäjillä ja kuntayhtymillä 58 %.

OPH järjesti koulutustilaisuuden 28.4., jossa informoitiin aikuisten perusopetuksen tarpeesta ja järjestämismahdollisuuksista ennen vuoden 2018 uudistusta. OPH on antanut kunnille ja muille opetuksen järjestäjille informaatio-ohjausta aikuisten perusopetuksesta.

Syyslukukauden 2016 alkuun mennessä yksityisten perusopetuksen järjestäjien paikkoja lisättiin hakemuksesta 420 paikkaa aikuisten perusopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Lisäykset ovat määräaikaisia, pääsääntöisesti kolmen vuoden määräaika perusopetukseen valmistavalle opetukselle ja viiden vuoden määräaika aikuisten perusopetukselle. Marraskuussa 2016 myönnettiin 15 määräaikaista lisäpaikkaa 1.1.2017 voimaan tuleviksi.

Lokakuussa 2017 on myönnetty yhteensä n. 1 000 paikkaa yksityisille perusopetuksen järjestäjille aikuisten perusopetuksen ja perusopetuksen valmistavan opetuksen järjestämiseksi. 1.1.2018 perusopetukseen valmistava opetus poistuu oppivelvollisuusiän ylittäneillä, jolloin kaikkia paikat ovat käytössä aikuisten perusopetukseen.

2. Toteutetaan aikuisten perusopetuksen uudistaminen siten, että tuntijako, opetussuunnitelman perusteet ja rahoitus uudistetaan. Aiemmin irrallinen työvoimakoulutuksena järjestetty luku- ja kirjoitustaidon opetus kytketään osaksi aikuisten perusopetusta. Opiskelijan henkilökohtaiset opintopolut rakennetaan tehokkaiksi ja tarpeen mukaisiksi osaamisen tunnistamisen kautta. Uusi aikuisten perusopetuksen tuntijako hyväksytään kesällä 2016, jonka jälkeen Opetushallitus antaa uudet aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Tavoitteena on muodostaa lisääntyneen maahanmuuton tarpeita vastaava, nykyisten erillään toteutettavien koulutusten päällekkäisyydet poistava ja koulutusta tehostava kokonaisuus, joka valmistuu vuonna 2017 ja otetaan käyttöön vuonna 2018. Varmistetaan uudistuksen yhteydessä, että käytettävissä on riittävästi osaavaa opetushenkilöstöä.

Eduskunta hyväksyi perusopetuslain 46 §:n muutoksen 29.12.2016. OPH antoi uudet aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 12.6.2017 ja ne tulivat voimaan 1.1.2018.

Opetushallitus on tuottanut useita digitaalisia oppimateriaaleja aikuisten perusopetukseen.

Aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen uudistuksista sekä opiskelijoiden ohjauksesta järjestettiin useita koulutuksia, mm. alueellisille toimijoille (mm. ELY-keskukset, koulutuksen järjestäjät) informaatio- ja keskustelutilaisuus 31.10.2017 yhdessä TEM:n kanssa.

3. Opetussuunnitelman perusteet laaditaan siten, että niiden pohjalta laadittavat paikalliset opetussuunnitelmat ottavat huomioon erilaajuisesti ja erikoosteisesti eri kohderyhmien tarpeet. Aikuisten perusopetukseen sisällytetään tutustumisjaksoja työelämään. Mahdollistetaan joustavampi siirtyminen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen siten, että perusopetuksen oppimäärän valinnaisiin opintoihin ohjataan sisällyttämään ammatillisia opintoja.

Uusien opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti jokaisen opiskelijan lähtötaso arvioidaan ja hänelle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, joka sisältää ne kurssit, jotka opiskelija tarvitsee saavuttaakseen perusopetuksen päättötodistuksen. Eri vaiheille tuntijakoasetuksessa säädetty vähimmäiskurssimäärä ei velvoita kaikkien kurssien suorittamiseen, vaan asettaa tason, joka tulee kussakin opintojen vaiheessa saavuttaa. Opetuksen on tarkoitus mahdollistaa opiskelijan yksilöllinen ja joustava eteneminen. Alkuvaiheessa, siihen sisältyvässä lukutaitovaiheessa ja päättövaiheessa on kaikissa 2 pakollista kurssia, eli yhteensä 6 kurssia opinto-ohjausta ja työelämätaitoja. Opiskelija voi sisällyttää valinnaisiin opintoihin ammatillisia opintoja.

4. Tehostetaan perusopetuksen valmistavan opetuksen ja aikuisten perusopetuksen järjestämistä kytkemällä rahoitus nykyistä tarkemmin toteutuneen opetuksen määrään. Puutetaan rahoitusjärjestelmän esteet opetuksen tehokkaalle käynnistämiseksi. Rahoituslain muutos tulee voimaan vuoden 2017 alusta.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia on muutettu siten, että rahoitus tulee perusopetukseen valmistavasta opetuksesta läsnäolokuukausien mukaan ja aikuisten perusopetuksesta suoritettujen tai hankittujen kurssien mukaan. Uudistus tuli voimaan 1.1.2017.

5. Selvitetään oikeuskanslerin päätöksen mukaisesti perusopetukseen valmistavan opetuksen opettajien kelpoisuuden määrittelyn ja opettajien lisäkoulutuksen tarve.

6. Selvitetään oikeuskanslerin päätöksen mukaisesti, tulisiko perusopetuslakiin sisällyttää velvollisuus järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta ottaen huomioon myös kansainvälisistä sopimuksista johtuvat velvoitteet taata jokaiselle lapselle oikeus perusopetukseen. Lisäksi selvitetään, miten maahanmuuttajalasten ja -nuorten osalta oppilashuoltoa ja muita opetuksen tukitoimia voidaan tehostaa.

7. Pidennetään työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen koulutuksen tukiajan kestoa sellaisissa tapauksissa, jossa perusopetuksen suorittaminen jäisi muutoin kesken. Muutetaan opintotukilakia siten, että oppivelvollisuusiän ylittäneet ja aikuisten perusopetukseen osallistuvat voivat saada opintotukea päätoimisiin perusasteen opintoihin.

Lakia julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta on muutettu siten, että opintojen muodostama kokonaisuutta voidaan tukea enintään 48 kuukauden ajan, jos opintojen tavoitteena on perusopetuksen oppimäärän suorittaminen. Lainmuutos tuli voimaan 1.1.2017.

Selvitetään edellytyksiä laajentaa oppivelvollisuusiän ylittäneiden opintotuki- ja koulumatkatukioikeutta. Tavoitteena olisi, että laajennus voisi tulla voimaan 1.8.2018.

Opintotukilakia on muutettu siten, että opintotuki- ja koulumatkatukioikeus laajenevat oppivelvollisuusiän ylittäneille järjestettyyn perusopetukseen. Lainmuutos tuli voimaan 1.8.2018.

Traumatisoituneet oppilaat ja opiskelijat, opiskeluhoito ja tuki

8. Oppilaitoksissa annetaan oppilaan oikeuksista ja käytettävissä olevista oppilashuoltopalveluista ymmärrettävästi tietoa oppilaille ja huoltajille sekä opiskelijoille varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa, perusopetuksessa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Tarvittaessa käytetään tulkkaus- ja käännöspalveluita. Opetushallitus laatii tukimateriaalin oppilas- ja opiskelijahuoltoon ja oppilaitosten turvallisuuteen liittyvistä seikoista.

Opetushallituksen internetsivuille laadittiin syksyllä 2015 ohjeistus "Jokaisella oikeus turvalliseen koulupäivään – turvapaikanhakijoiden huomioiminen oppilashuollossa". Se löytyy osoitteesta: http://oph.fi/ajankohtaista/verkkouutiset/101/0/jokaisella_oikeus_turvalliseen_koulupaivaan_turvapaikanhakijoiden_huomioiminen_oppilashuollossa.

OPH on tuottanut tukimateriaalin "Opiskeluhoito turvapaikanhakijan arjen ja oppimisen tukena". Materiaalin tuottamisessa tehtiin yhteistyötä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

http://edu.fi/yleissivistava_koulutus/maahanmuuttajien_koulutus

9. Opetushallitus kohdentaa opetustoimen henkilöstökoulutusta opiskeluterveydenhuollon henkilökunnalle sekä opetushenkilökunnalle traumaattisia kokemuksia kohdanneiden tunnistamiseen, kohtaamiseen sekä edelleen ohjaukseen. Hyödynnetään tutkimustietoa sekä Helsingin Diakonissalaitoksen Kidutettujen kuntoutuskeskuksen ja Oma tie -projektin kokemuksia.

OPH:n opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksen 2016 valtionavustushaussa kaikki koulutushakemukset, joissa koulutuksen/koulutusosion teemana oli traumatisoituneet oppilaat ja opiskelijat sekä heidän kohtaamisessa/tukemisessa tarvittava osaaminen, saivat myönteisen avustuspäätöksen. Avustusta myönnettiin edellä mainituille hankkeille 142 880 euron edestä.

Vuoden 2017 haussa myönnettiin tukea yhdelle hankkeelle (33 960 euroa), jonka pääteemana oli antaa opettajille ja ohjaajille valmiuksia kohdata traumatisoituneita ja erilaisia kriisejä kohdanneita maahanmuuttajia. Lisäksi tukea annettiin hankkeille, joilla kehitetään opetustoimen henkilöstön valmiuksia maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden ohjauksessa, syrjäytymisen ehkäisyssä, sosiaalisten ja tunnetaitojen opettamisessa sekä ihmisoikeuksien edistämässä. Näitä hankkeita oli viisi ja niille myönnetty tuki yhteensä 337 000 euroa.

Vuonna 2018 rahoitettiin neljä täydennyskoulutushanketta, joiden koulutusosiot sisälsivät traumaattisia kokemuksia kohdanneisiin liittyviä teemoja. Avustusten yhteissumma oli 173 000 euroa.

10. Varmistetaan riittävä osaaminen vieraskielisten oppilaiden oppimisvaikeuksien tunnistamiseen.

11. Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii selvityksen eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolain toteutumisesta kevätistuntokaudella 2018. Selvityksessä otetaan huomioon erityisesti maahanmuuttajataustaisten oppilaiden saamat palvelut.

Selvitys annettiin keväällä 2018 valiokunnalle, valiokunnan lausunnon mukaisesti, joka ei edellytä maahanmuuttajataustaisten palveluiden saamien palveluiden arviointia. Arvioinnissa ei ole huomioitu maahanmuuttajataustaisia erityisesti.

Pitkät reitit koulutukseen ja työelämään

12. Nopeutetaan oleskeluluvan saaneiden koulutuspolkuja madaltamalla kotoutumiskoulutuksen ja sitä seuraavien koulutusten raja-aitoja. Korkeakouluopintoja tai ammatillisia opintoja suorittaneet ohjataan mahdollisimman nopeasti heille tarkoituksenmukaiseen täydentävään koulutukseen. Ohjauksessa hyödynnetään nykyistä paremmin koulutusorganisaatioiden asiantuntemusta.

Kohdassa 13

13. Kotoutumiskoulutuksen keskeisenä, kaikille yhteisinä sisältöinä ovat kielioopinnot, suomalainen yhteiskunta ja työelämä sekä kouluttautumismahdollisuudet. Näiden yhteisten opintojen jälkeen opinnot eriytyvät kohderyhmittäin tavoitteena mahdollisimman nopea integroituminen tavallisiin opetusryhmiin. Koulutus suunnitellaan siten, että ensimmäisen moduulin lopussa voidaan suorittaa yleisten kielitutkintojen suomen/ruotsin kielen perustason testi. Tämän jälkeen koulutus henkilökohtaistetaan siten, että peruskielitaitoa tarvitsevat saavat kielikoulutuksen 2–4 moduulit, muille tarjotaan esimerkiksi ammattialapainotteisesti suuntautunutta kielenopetusta, ohjattua työ-/kieliharjoittelua, verkko-opetusta jne. Kotoutumiskoulutuksen moduulien mukaisia tai vastaavia opintoja voi aloittaa jo vastaanottokeskuksissa. Tässä hyödynnetään opettajien ammattitaitoa.

(Toimenpiteet 12.–13.)

Kotoutumiskoulutukseen on valmisteltu vaihtoehtoisia toteutusmalleja TEM/OPH -yhteistyönä. Mallit on julkaistu kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden liitteinä 3/2016. Malleihin on sisällytetty oleskeluluvan saaneille suunnattu orientoiva jakso, jonka suorittaminen on mahdollista aloittaa jo vastaanottokeskuksessa kuntapaikan odotusaikana. TEM on tiedottanut uusista malleista 13.4.2016 sekä ohjeistanut ELY-keskuksia ja TE-toimistoja mallien käyttöönotosta 13.4.2016 lähteneellä kirjeellä. Uudet mallit on huomioitu ELY-keskusten koulutushankinnoissa.

ELY-keskuksia ja TE-toimistoja on myös informoitu maahanmuuton vastuukorkeakoulutoiminnan pilottihankkeiden käynnistymisestä (SIMHE).

Kotona Suomessa -toimenpidekokonaisuuden (TEM, ESR TL3) käynnistyneissä pilottihankkeissa kehitetään opintoihin ja työelämään siirtymistä tukevaa alkuvaiheen palvelukokonaisuutta. Kokonaisuus sisältää myös tiiviin alkuvaiheen koulutusmoduulin. Kotona Suomessa -toimenpidekokonaisuuden 31.3.2016 päättyneessä valtakunnallisessa haussa haettiin ESR-projekteja innovatiivisten mallien kehittämiseksi kotoutumiskoulutusta seuraaviin nivelvaiheisiin.

Poikkihallinnollinen maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttaminen ja joustavat siirtymät -työryhmä teki esityksiä kotoutumiskoulutuksen ja sitä seuraavien koulutusten raja-aitojen madaltamiseksi. Niillä pyritään muun muassa siihen, että eri vaiheissa kertynyt tieto maahanmuuttajan osaamisesta ja kielitaidosta siirtyisi toimijalta toiselle nykyistä paremmin, mikä helpottaisi jatko-opintoihin tai työmarkkinoille ohjautumista. Vastaanottokeskusten opintotoiminnan, kotoutumiskoulutuksen ja muun koulutuksen tulisi muodostaa jatkumo maahanmuuttajan polulla kohti työmarkkinoita ja maahanmuuttajien kielitaitoa tulisi vahvistaa ja dokumentoida kaikissa vaiheissa. Uudellamaalla toteutetaan kokeilu, jossa työvoimakoulutuksena toteutettava kotoutumiskoulutus jatkuu ammatillisen koulutuksen rinnalla opintojen alkuvaiheessa.

TEM antoi 16.10.2017 ELY-keskuksille ja TE-toimistoille työvoimapalvelujen hankintaohjeen, jossa huomioitiin em. työryhmän esityksiä. Ohjeen mukaan kotoutumiskoulutuksen hankinnassa tulee ottaa huomioon opiskelijan jatkoopiskelijan arviointi eri vaiheissa ja että hankintasopimus mahdollistaa ja kannustaa asiakkaiden tarkoituksenmukaiseen ohjaamiseen kotoutumiskoulutuksesta ammatilliseen koulutukseen tai korkeakoulutaseeseen osaamista täydentävään koulutukseen esimerkiksi jo toisen moduulin jälkeen. Asiakkaille, joille kotoutumiskoulutus on muutoin tavoitteiltaan hänelle tarkoituksenmukaisin koulutus, mutta tarvetta latinalaisten kirjaimiston osaamisen puute, hankitaan latinalaisten kirjainten osaamisen vahvistamista osana kotoutumiskoulutusta.

Opetushallitus päivitti kotoutumiskoulutuksen toteutusmalleja vuonna 2017.

Omakielistä koulutus-, työnhaku- ja uraohjausneuvontaa on vahvistettu TE-hallinnossa ESR-varoilla. Kotona Suomessa -pilottihankkeiden yhteiskuntaorientaatiojakoista Töihin Suomeen -hankkeen jaksot ovat olleet työhallinnon järjestämiä, muiden järjestäjiä/hankkeiden toteuttajia ovat olleet mm. kaupungit ja oppilaitokset.

14. Korkeakoulut osallistuvat varhaisessa vaiheessa korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen tunnistamiseen sekä ohjaamaan henkilöitä jatkokoulutukseen ja työelämään. Vastuukorkeakoulutoiminnan pilotit käynnistetään Metropolia ammattikorkeakoulussa ja Jyväskylän yliopistossa tammi-helmikuussa 2016. Vastuukorkeakoulutoiminnan tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa maahan tulleiden ja maassa jo olevien kansainvälisten henkilöiden korkeakouluopintoihin pääsyä. Vastuukorkeakoulut tuntevat alueen ja koko valtakunnan tutkinto- ja täydennyskoulutusmahdollisuudet ja osaavat ohjata henkilöt oikeille koulutuspoluille. Vastuukorkeakoulut toimivat yhteistyössä Opetushallituksen, vastaanottokeskusten sekä TE-toimistojen kanssa. Pilottitoiminnan tavoitteena on löytää valtakunnallisesti toimiva malli, joka olisi sovellettavissa muihinkin korkeakouluihin.

Vastuukorkeakoulutoiminta (Supporting Immigrants in Higher Education in Finland (SIMHE)) on ollut käynnissä Metropolia amk:ssa ja Jyväskylän yliopistossa alkuvuodesta 2016 lähtien. Helsingin ja Turun yliopisto sekä Karelia-ammattikorkeakoulu ja Oulun ammattikorkeakoulu liittyivät vastuukorkeakouluverkostoon vuoden 2017 alusta lähtien. Vastuukorkeakoulut huolehtivat korkeakoulutettujen maahanmuuttajien osaamisen dokumentoinnista ja ohjauksesta soveltuvien opintojen pariin. Vastuukorkeakoulut palvelivat noin 2 000 asiakasta vuosina 2016–2017. Vastuukorkeakoulutoiminnan vaikuttavuutta arvioitiin asiakaskyselyllä touko-kesäkuussa 2018. Kyselyn mukaan kaksi kolmannesta piti palveluita joko hyvinä tai erinomaisina.

OPH on avannut sivuston, jolle kootaan tietoa suomalaisten korkeakoulujen tukitoimista maahanmuuttajille. www.cimo.fi/palvelut/palvelut_toimialoittain/korkeakoulutus/korkeakoulut_tukemassa_maahanmuuttajia

15. Vieraskielisen koulutuksen opiskelijavalintoja kehitetään ottaen huomioon maahanmuuttajataustaisten pääsymahdollisuudet korkeakoulutukseen.

Opiskelijavalintoja uudistettiin syksyllä 2017, mutta Suomessa asuviin maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin ei ole kohdistettu erityisiä toimenpiteitä. (EU- ja ETA-alueiden ulkopuolelta tuleville opiskelijoille on otettu käyttöön lukukausimaksut.)

16. Tutkintojen tunnustamistyöhön Opetushallitukseen kohdennetaan lisäresursseja eri tahoilta tulevien lisääntyvien tiedustelujen, hakemusmäärien sekä hakemusten edellyttämän suuren työmäärän vuoksi. Tutustutaan kansainvälisiin maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen malleihin tapauksissa, joissa hakija ei syystä tai toisesta pysty todistamaan osaamistaan tutkintotodistuksella. Ulkomailla hankitun ammatillisen osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen kehitetään valtakunnallisia malleja ja toimintatapoja.

OPH on verkottunut kansainvälisesti hyvin ja viraston on mukana vastuukorkeakoulujen ohjausryhmässä, jossa kansainvälisten hyvien käytäntöjen lisäksi selvitetään valtakunnallisia malleja.

TEM kartoitti ELY-keskuksille suunnatulla kyselyllä osaamiskartoitusten hankintojen tilannetta ja eri alueilla käynnissä olevien osaamiskartoitusten menetelmiä ja kohderyhmiä.

Opetushallitus on sisäisillä järjestelyillä ja sille kohdennetuilla ylimääräisillä resursseilla kehittänyt ja laajentanut palveluitaan 2017–2018 ja jatkaa työtä edelleen. Sähköisen hakulomakkeen rakentaminen on käynnistetty. Opetushallituksen verkkopalvelu-uudistuksen yhteydessä selvitetään myös muita tapoja kehittää sähköisiä palveluita, ml. asiakastyytyväisyyttä ja päätösten vaikuttavuutta.

Opetushallitus on vieraillut korkeakoulutettuja maahanmuuttajia ohjaavien koulutuksen järjestäjien luona ja järjestänyt päivän koulutuksen ohjaustyötä tekeville. Myös muissa tilaisuuksissa on kerrottu Opetushallituksen toimivallasta ja palveluista. Opetushallitus on jakanut osaamistaan selvityksiin, jotka ovat koskeneet korkeakoulutettujen maahanmuuttajien ohjaus- ja työllistymispalveluita (eSpecima, MAAMOT).

Opetushallitus on laajentanut ja levittänyt monikielistä materiaaliaan (yleiskuvan saamiseksi keskeinen materiaali on saatavilla 11 kielellä) sekä uudistanut ja tuottanut

uutta sisältöä kotisivuilleen, esimerkiksi kaavioita ulkomaisista koulutusjärjestelmistä erityisesti ohjaukseen. Materiaalin kielivalikoiman laajentaminen jatkuu. Lisäksi verkkosivuille on suunnitteilla uusia koulutusjärjestelmäkuvauksia. Syksyllä 2018 Opetushallitus julkaisee oppaan ulkomailla suoritettun opettajakoulutuksen tunnustamiseen. Syksyllä 2018 järjestetään vähintään kaksi koulutustilaisuutta ulkomaisten tutkintojen tunnustamisesta: 'tietoa ulkomaisesta opettajakoulutuksesta – tarkastelussa Venäjä, Yhdysvallat, Britannia sekä Ruotsi ja muut Pohjoismaat' ja 'tietoa ulkomaisista koulutusjärjestelmistä (Irak, Syyria, Turkki, Pohjois-Afrikka)'. Myös uusi koulutus erityisesti ohjaustyötä tekeville on suunnitteilla.

Opetushallitus selvitti asiakaskyselyssä vuonna 2016 päätöksen ulkomaisen tutkinnon tunnustamisesta saaneiden tyytyväisyyttä palveluun sekä päätöksen vaikutusta. Mm. opintojen täydentämismahdollisuus nousi esiin. Opetushallitus pyrkii jatkossakin omien mahdollisuuksiensa puitteissa vaikuttamaan siihen, että päätöksissä edellytettäviä täydentäviä opintoja ja mahdollisesti niihin integroitua suomen/ruotsin kielen opintoja olisi riittävästi tarjolla. Opetushallitus seuraa kansainvälisiä hankkeita ja malleja, jotka koskevat tutkintojen ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista tilanteissa, joissa henkilö ei voi esittää todistuksia.

17. Selvitetään ammattikorkeakouluissa tarjottavien valmentavien opintojen vaikutusta tutkintotavoitteiseen koulutukseen sisäänpääsyyn. Arvioinnin yhteydessä kiinnitetään huomiota erityisesti korkeakouluopintoihin etenemisen esteisiin. Identifioitujen ongelma-kohtien pohjalta luodaan valmentavien opintojen suositukset korkeakouluille. Selvitetään, ja tarvittaessa avataan, maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen käyttömahdollisuudet korkeakouluopintojen aikaisina integroituna kieliopinoina. Varmistetaan se, että ammattikorkeakoulujen valmentavan koulutuksen tarjonta on riittävä ja aloittaisesti kattava. Lisätään kieliopintoja valmentavan koulutuksen sisällä siten, että opintojen jatkaminen korkeakoulussa helpottuu. Korkeakoulut huolehtivat siitä, että ammattikorkeakoulujen valmentava koulutus toimii jatkossakin väylänä myös yliopisto-opintoihin.

Tietopohja valmentavien koulutuksen vaikutuksesta tutkintotavoitteiseen koulutukseen sisäänpääsyyn on selvitetty Virta-tietovarannon kautta. Arviointi sisältyy Koulutuksen arviointineuvoston selvitykseen maahanmuuttajien integroitumisesta suomalaiseen koulutusjärjestelmään.

OKM myönsi kesällä 2017 Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointi-hankehaun resurssija Metropolia ammattikorkeakoululle 750 000 € maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen kehittämiseen 9 ammattikorkeakoulun yhteishankkeessa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) selvitti 2017 maahanmuuttajille suunnattua, korkeakouluopintoihin valmentavaa koulutusta, jota ammattikorkeakoulut

ovat järjestäneet vuosien 2010–2017 välisenä aikana. Selvitys on osa Karvissa toteutettua Maahanmuuttajien integroituminen koulutusjärjestelmään -hanketta. Yhteensä koulutukseen on 2010–2017 osallistunut yli 700 opiskelijaa. Selvityksessä tuli ilmi, että joka kolmas osallistuja saavuttaa valmentavan koulutuksen jälkeen tutkinto-oikeuden korkeakouluun. Kuitenkin kaikki valmentavaan koulutukseen osallistuvat eivät tavoittele korkeakouluopintoja, osa haluaa parantaa kielitaitoaan ja työmarkkina-asemaansa. Selvityksessä esitettiin suosituksia maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen kehittämiseen, joita edistetään mm. Metropolia Ammattikorkeakoulun kehittämishankkeessa. Linkki selvitykseen: https://karvi.fi/app/uploads/2017/06/KARVI_1517.pdf

18. Lisätään ja uudistetaan tulkki- ja kääntäjäkoulutusta, laajennetaan tarvittaessa kielivalikoimaa ja lisätään täydennyskoulutusta.

Helsingin yliopistossa käynnistyy syksyllä 2017 somalin kielen tutkintokoulutus sekä somalia äidinkielenään että sitä vieraana kielenä opiskeleville. Pilottiryhmä käynnistyi keväällä 2016.

OPH:n yhteyteen perustettiin 1.4.2016 oikeustulkki- ja rekisterilautakunta, jonka tehtävänä on ylläpitää oikeustulkki- ja rekisteriä. Rekisterissä on tällä hetkellä 30 tulkkiä, jotka edustavat seuraavia kieliä: arabia, englanti, persia, venäjä, viro, turkki, thai, kurdi (sorani) ja kiina.

19. Jos kotoutumiskoulutukseen osallistuvalla on alle kouluikäisiä lapsia, huolehditaan siitä, että lapsille tarjotaan varhaiskasvatuspaikka.

Ei ole tietoa, miten tästä on paikallistasolla huolehdittu. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen vähintään 20 tuntia viikossa. Lapsen tai perheen tarpeen mukaan lapsi voi osallistua myös kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen.

Ammatilliseen koulutukseen pääsy ja koulutussopimus

20. Lisätään maahanmuuttajille suunnattua ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä tutkintotavoitteista koulutusta, erityisesti näyttötutkintoja ja siihen kytkeytyvää opiskeluvalmiuksia parantavaa koulutusta. Ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta laajennetaan tarvittaessa uusille koulutuksen järjestäjille.

Otettu huomioon kehityksessä.

21. Kevään 2016 aikana käynnistetään pilottihankkeita, joissa koulutussopimusmallia kehitetään soveltumaan erityisesti maahanmuuttajien tarpeisiin. Pilottihankkeista saatuja kokemuksia hyödynnetään ammatillisen koulutuksen lainsäädännön uudistamisessa.

Pilottihankkeita koskeva haku oli toukokuussa 2016. Osana Nuorten oppisopimuskoulutusta ja työpaikalla tapahtuvaa oppimista on käynnistynyt turvapaikan saaneiden maahanmuuttajien oppisopimuskoulutuksen ja työssäoppimisen kehittämishankkeita.

22. Ammattiosaajan työkykypassia kehitetään maahanmuuttajien tarpeisiin soveltuvaksi.

Ammattiosaajan työkykypassia päivitetään ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöuudistuksen edellyttämällä tavoilla vuoden 2018 aikana.

Suomen/ruotsin kielen taidon puutteelliset täydentämismahdollisuudet

ESR-rahoitteisen Taito-ohjelman yhtenä painopisteenä 1.10.2016 päättyneellä hakukierroksella oli maahanmuuttajien perustaitojen kehittäminen, erityisesti kohdistuen luku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen.

23. Edistetään lasten osallistumista varhaiskasvatukseen suomen /ruotsin kielen taidon kehittymisen varmistamiseksi ja tuetaan lasten suomen / ruotsin kielen oppimista varhaiskasvatuksessa. Perheen kotoutumissuunnitelmaan liitetään aina perheen alle kouluikäisten lasten varhaiskasvatuksen ja/tai esiopetuksen järjestäminen ja painotetaan kielenopiskelun merkitystä.

OPH antoi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet syksyllä 2016. Perusteissa on linjattu aiempaa Stakesin suositusta vahvemmin vieraskielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimiseen liittyvät tavoitteet.

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tuli ottaa käyttöön 1.8.2017. Samalla myös varhaiskasvatustlain edellyttämät lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat uudistetaan vastaamaan uudistettuja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Opetushallitus valmistelee tukimateriaalia varhaiskasvatussuunnitelman osuuteen Kielten rikas maailma.

OPH on perustanut verkoston tukemaan varhaiskasvatuksen kulttuurista moninaisuutta ja antamaan tukea maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen toteutuksen ja pedagogiikan kehittämisessä. Verkostossa on yli 60 kuntaa.

Kotouttaminen.fi -sivustolla on mallilomake perheen kotoutumissuunnitelman tekoa varten. <http://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4355103/perheen-kotoutumissuunnitelma-interactive.pdf/28b35da0-b2a9-4c9e-888a-34e68c1049e1>

24. Tuetaan varhaiskasvatuksen kerhotoiminnan järjestämistä jo vastaanottokeskuksissa ja edistetään avointen varhaiskasvatuspalveluiden tarjontaa kunnissa. Vastaanottokeskusten ohjaajien rekrytoinneissa huomioidaan opetuksen tarpeet.

25. Mahdollistetaan ammatilliseen tutkintotavoitteiseen koulutukseen nyt vaadittavasta B1.1-kielitaitotasosta joustaminen ottaen huomioon, että kotoutumiskoulutuksen päättävistä vain noin neljännes saavuttaa tämän kielitaitotason. Opintojen aikaista suomen tai ruotsin kielen opetusta ja ohjauksellista tukea vahvistetaan. Kielenopetusta integroidaan osaksi muuta opiskelua ja työpaikalla tapahtuvaa opiskelua.

Kielen opetuksen ja työpaikalla tapahtuvan oppimisen yhdistäminen on huomioitu kotoutumiskoulutuksen uusissa toteutusmalleissa. TEM on valmistellut vaikuttavuusinvestointimallilla (SIB) toteutettavaa maahanmuuttajien nopean työllistymisen kokeilua, jossa kehitetään myös työntekoa ja koulutusta joustavasti yhdistäviä malleja. Vaikuttavuusinvestointihankkeen hallinnoijan kilpailutus päättyy 9.5.2016.

CIMO/Opetushallitus on jakanut ammatillisille oppilaitoksille lisenssejä OLS for refugees -kielivalmennustyökalun käyttöön. Ks. kohta 28.

Kielenopetuksen integrointi käynnistyi vuonna 2017 MAO-ohjelmassa ja sitä tuetaan vuonna 2018 suoritepääösrahoituksen kautta. Ks. kohta 66.

26. Ammattikorkeakoulujen valmentavassa koulutuksessa mahdollistetaan kielitaidon kehittyminen ainakin tasolle B2.2. asti sen varmistamiseksi, että opiskelija pystyy valmentavan koulutuksen jälkeen opiskelemaan tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Lisäksi on huomioitava, että valmentavien opintojen laajuuden on oltava sellainen, että opinnot tosiasiallisesti edistävät opiskelijoiden pääsyä korkeakouluun.

OKM:n Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointi -hankehaun (2017) resursseilla tuetussa Metropolia ammattikorkeakoulun maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen kehittämishankkeessa (750 000 €) kehitetään maahanmuuttajien ammatillisia kieliopintoja.

27. Korkeakoulujen valmius tarjota suomen ja ruotsin kielen opetusta kansainvälisille opiskelijoilleen ja maahanmuuttajille kartoitetaan keväällä 2016.

Selvitys julkaistiin toukokuussa: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/solki/tutkimus/julkaisut/pdf-julkaisut/kotimaistenkieltenkoulutustarjonta> . Selvityksen perusteella havaitut ongelmakohdat (esim. vaativimpien kurssien tarjonnan vähyyks) on nostettu esiin korkeakoulujen sopimusneuvotteluissa 2016.

28. Korkeakoulut järjestävät suomen ja ruotsin kielen intensiivikursseja vieraskielisille opiskelijoilleen ja turvapaikanhakijoille. Kursseja tarjotaan myös lukukausien ulkopuolisena aikana sekä päivä- ja iltatoteutuksena.

Asia käsiteltiin korkeakoulujen vararehtoreiden tapaamisessa marraskuussa 2016.

Online Linguistic Support -järjestelmä on Erasmus+ -rahoituksella kehitetty virtuaalinen kielivalmennustyökalu, joka on rakennettu ensisijaisesti Erasmus+ -ohjelman kautta ulkomaanjakoille lähtevien opiskelijoiden käyttöön. OLS-järjestelmän kielivalikoima on laajentunut hiljalleen; vuonna 2015 opiskeltavina kielinä olivat ainoastaan EU:n suurimmat kielet saksa, espanja, ranska, italia, englantia + bonuksena hollanti. Vuotta myöhemmin keväällä 2016 kieliä lisättiin portugalilla, tanskalla, ruotsilla, puolalla & kreikalla ja vuonna 2017 suomella, unkarilla, bulgarialla, romanialla ja slovakilla. Keväällä 2016 komissio avasi järjestelmän myös Eurooppaan saapuneiden pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden käyttöön OLS for refugees -aloitteen kautta. Vuodesta 2017 lähtien OLS for refugees -aloitteen kohderyhmä laajeni kattamaan kaikki hiljattain maahan saapuneet maahanmuuttajat.

CIMO/OPH on jakanut suomalaisille korkeakouluille ja ammatillisille oppilaitoksille vuosina 2016, 2017 ja 2018 yhteensä 4 085 kielikurssilisenssiä pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja hiljattain Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien käyttöön em. aloitteen kautta. Lisenssit on jaettu osana korkeakoulutuksen ja ammatillisen sektorin Erasmus+ -liikkuvuushankkeita, mutta kielikurssilisenssejä voi jakaa myös sellaisille pakolaisille ja maahanmuuttajille, jotka eivät opiskele korkeakoulussa tai ammatillisessa oppilaitoksessa. OLS-kielivalmennukseen osallistuneiden pakolaisten ja maahanmuuttajien määrä on toistaiseksi kuitenkin Suomessa vaatimaton; alle 200 kurssia on tähän mennessä suoritettu.

29. Opettajien peruskoulutukseen sisällytetään riittävästi kielitietoiseen opetukseen valmentavia opintoja. Nykyisille opettajille järjestetään täydennyskoulutusta.

Kielitietoisuus oli yksi opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksen 2016 painopisteitä. Haetuista hankkeista 8:ssä kielitietoisuus oli mukana ainakin osana koulutusta, ja rahoitusta myönnettiin 3 koulutushankkeelle, jossa koulutetaan yhteensä 440 opettajaa. Koulutuksiin haettiin yhteensä 452 993 euroa ja myönnettiin

95 000 euroa. Koulutuksia järjestetään Turussa, Raumalla ja Jyväskylässä. Myös useat monilukutaitokoulutukset sivuavat kielitietoisuusteemaa ja kulttuurista lukutaitoa.

Vuoden 2017 haussa rahoitettiin kahta kielitietoisuuden teemaan keskittyvää hanketta yhteensä 92 000 eurolla. Monilukutaitoon liittyviä hankkeita rahoitettiin yhteensä 216 600 eurolla (neljä hanketta).

Vuonna 2018 kielitietoisuuteen liittyviä hankkeita rahoitettiin yhteensä 120 000 eurolla (kolme hanketta). Monilukutaidon hankkeita rahoitettiin noin 70 000 eurolla (kaksi hanketta).

30. Edistetään äitien mahdollisuutta osallistua kielikoulutukseen järjestämällä kielikoulutusta niin, että samalla kun äidit osallistuvat kielikoulutukseen lapsille järjestetään varhaiskasvatusta.

Kotona lapsiaan hoitavien vanhempien koulutusmalleja on selvitetty (Uudenmaan ELY/Kotona Suomessa -hanke); selvitys valmistui 6/2016.

Palveluiden ulkopuolelle jäivät ml. kotiäidit ovat erityisenä kohderyhmänä useassa Kotona Suomessa -pilottihankkeen alkuvaiheen palvelukokonaisuudessa.

1.1.2018 tuli voimaan vapaan sivistystyön lain muutos, joka mahdollistaa 100 %:n valtionosuuden maahanmuuttajan kototutumis suunnitelmaan hyväksytyille koulutukselle. Uudistus luo mahdollisuuden kotivanhempien kielikoulutukseen täysimääräisellä valtionrahoituksella. Vapaan sivistystyön oppilaitokset neuvottelevat kuntien kanssa samanaikaisten varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä. Vuoden 2018 talousarvioon lisättiin 4,9 miljoonaa euroa uuden tehtävän mukaisen koulutuksen valtionosuuden korottamiseen täysimääräiseksi.

Opetushallitus antoi Vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen 20.12.2017.

Vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutuksen riittävyyden turvaamiseksi toimintaan kohdennettu lisärahoitusta vuoden 2018 ensimmäisessä lisätalousarviossa ja esitetty toisessa lisätalousarviossa.

31. Levitetään tehokkaasti tietoa itsenäisen opiskelun mahdollistavista digitaalisista suomen ja ruotsin kielen oppimateriaaleista (mm. kotisuomessa.fi). Kehitetään adaptiivinen opiskelumateriaali/peli kielen oppimiseen.

OPH on tuottanut esitteen itsenäisen opiskelun mahdollistavista digitaalisista suomen kielen oppimateriaaleista. Vastaava esite on tehty myös ruotsin kielen oppimateriaaleista. Uuden adaptiivisen opiskelumateriaalin/pelin kehittäminen suomen kielen oppimiseen on käynnissä. Kotisuomessa.fi-palvelu on päivitetty ja siitä on tehty mobiililaitteille soveltuva versio, joka otettiin käyttöön huhtikuussa 2017. Palvelukokonaisuuteen on kehitetty uutena osiona adaptiivinen, pelillinen osuus alkeiskielitaidon itsenäiseen opiskeluun. Tämä osuus on teknisen tuotannon vaiheessa ja valmistuu vuonna 2018.

TEM:n kotouttamisen osaamiskeskus on julkaissut kielenoppimisen materiaalien linkkilistan, joka on käännetty englanniksi, arabiaksi, dariksi ja somaliksi. Materiaaleja voidaan käyttää itseopiskeluun. <http://kotouttaminen.fi/kielen-ja-kulttuurin-opetus>

Opettajatarve ja maahanmuuttajataustaisten opettajien vähäisyys

32. Selvitetään suomi/ ruotsi toisena kielenä -opettajien resurssimäärä ja kelpoisuustilanne. Mikäli selvityksessä ilmenee puutteita, lisätään koulutus- ja täydennyskoulutusmääriä.

Vuoden 2018 lopussa valmistuvassa Valtioneuvoston TEAS-hankkeessa Helsingin yliopisto on selvittänyt vähemmistöäidinkielten, eri uskontojen sekä S2-opetuksen osalta sitä, miten nykyinen opetustarjonta perusopetuksessa, ammatillisessa koulutuksessa ja lukiossa vastaa määrältään ja laadultaan havaittuun tarpeeseen eri alueilla. Lisäksi hankkeessa on selvitetty, miten opettajankoulutus ja täydennyskoulutus vastaavat määrältään ja laadultaan kyseisten oppiaineiden tarpeeseen.

33. Selvitetään edellytykset ja resurssit oppilaan oman äidinkielen ja uskonnon opetukseen. Tarvittaessa lisätään koulutusmääriä (<100 henkilöä) ja laajennetaan kieli- tai uskontovalikoimaa. Lisätään täydennyskoulutusmahdollisuuksia näillä aloilla.

Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksessa myönnettiin rahoitus Jyväskylässä järjestettävälle koulutukselle, jossa tavoitteena on lisätä erityisesti oman äidinkielen opettajien pedagogista osaamista.

Katso myös 32.

34. Specima-koulutus vakinaistetaan ja liitetään osaksi korkeakoulujen ohjausmekanismia. Pätevöittävää Specima-koulutusta tarvitaan erityisesti opettajan pedagogisiin opintoihin, suomen ja ruotsin kielen opetukseen maahanmuuttajataustaisille, luokanopettajille, aineenopettajille (mm. oman uskonnon ja oman äidinkielen opettajille), varhaiskasvatuksen henkilöstölle, opinto-ohjaajille, erityisopettajille sekä ammatillisen koulutuksen tarpeisiin.

Specima-koulutuksesta ei ole tehty vakinaistamispäätöstä. Maahanmuuttajataustaisen ja maahanmuuttajien opetuksessa toimivien opetustoimen Specima-täydennyskoulutus sisältyi vuoden 2017 turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointia koskevaan erityisavustushakuun, jonka kautta myönnettiin syksyllä 2017 kuudelle yliopistolle rahoitusta yhteensä 1 308 016 euroa. Vuonna 2018 po. koulutus sisältyi kotoutumisen edistämisen valtionavustushakuun, jossa rahoitettiin esimerkiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun koordinoimaa hanketta Pätevöidy opettajaksi Suomeen! (90 961 euroa).

35. Maahanmuuttajataustaisten opettajien rekrytointia lisätään. Tämä heijastaisi toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia ja kulttuurista monimuotoisuutta.

Kotiäitien ja muiden koulutuksen ulkopuolella olevien koulutusmahdollisuuksien vähäisyys

36. Vahvistetaan maahanmuuttajaperheiden ohjausta osana sosiaali- ja terveysministeriön lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan sisältyvien perhekeskusten toimintaa. Perhekeskukset tarjoavat perheille ja lapsille avoimen kohtaamispaikan, jossa edistetään turvapaikanhakijoiden tietoisuutta palvelujärjestelmästä, erityisesti äitien mukanaoloa vahvistaen. Perhekeskuksissa annetaan muiden palveluiden ohella palveluohjausta maahanmuuttajataustaisille perheille kunnan varhaiskasvatus- ja opetuspalveluista. Perhekeskuksiin voidaan järjestää tarvittavat tulkkaukset.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa huomioidaan muun muassa maahanmuuttajaperheet ja näiden palveluiden erityispiirteet muutosohjelmassa.

STM ja OKM vastaavat yhdessä Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmasta keväällä 2017 tehdyn päätöksen mukaisesti. OKM vastaa Varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukena -kehittämiskokonaisuudesta. Maakuntakohtaiset muutosohjelmat käynnistyivät kevään 2017 aikana. Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuton asioiden projektisuunnitelma on osa perhekeskustoimintamallin kehittämisen ja käyttöönoton tukea. Perhekeskustoimintamallia kehitetään 19 maakunnallisessa muutosohjelmassa.

37. Parannetaan mahdollisuuksia suorittaa perusopetusta tai sen osia perhetilanteeseen sopivalla tavalla.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin tehdyt muutokset ottavat huomioon osien suorittamisen.

38. Hyödynnetään vapaan sivistystyön mahdollisuudet. Vapaan sivistystyön opintoseteleitä suunnataan maahanmuuttajataustaisille niin, että heitä kannustetaan osallistumaan vapaan sivistystyön normaalitarjonnassa oleville kursseille.

Vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutuksen tilanne selvitettiin ja tiedot julkistettiin keväällä 2016.

Opetushallitus antoi 20.12.2017 vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen (OPH-2984-2017). Suositus tuli voimaan 1.1.2018.

Vapaan sivistystyön uuden maahanmuuttajakoulutuksen myötä vapautuu jonkin verran opintosetelirahoitusta, jota voidaan ohjata sellaisten maahanmuuttajien koulutukseen, joiden kotoutumisaika on kulunut umpeen.

39. Järjestetään kirjasto- ja kulttuuripalveluiden piirissä erityisiä lukupiirejä kotiäideille ja vanhuksille.

40. Vahvistetaan koulutus-, työnhaku- ja uraohjausneuvontaa internet- ja puhelinpalveluina maahanmuuttajien äidinkielellä (TE-hallinnon asiakaspalvelu).

41. Tuetaan vapaaehtoistyötä (mm. Luetaan yhdessä).

TEM myönsi vuodelle 2016 yhteensä 800 000 euroa järjestöavustusta 11 hankkeelle vapaaehtoistyön koordinoimiseen ja paikallisten yhdistysten osaamisen kehittämiseen ja vuonna 2017 yhteensä 712 000 euroa 11 valtakunnallisesti toimivalle järjestölle paikallisten yhdistysten osaamisen kehittämiseen. OPH luovutti syksyllä 2015 oppimateriaalia vastaanottokeskuksissa annettavaa kielenopetusta varten eri puolille maata vastaanottokeskusten tarpeiden mukaisesti. TEM:ssä toimiva kotouttamisen osaamiskeskus on koonnut vapaaehtoistyön tueksi kielenopettamiseen liittyvää materiaalia nettisivuilleen. <http://kotouttaminen.fi/kielen-ja-kulttuurin-opetus>

42. Luodaan paikallisesti matalan kynnyksen kieliryhmiä, joissa maahanmuuttajat voivat kokoontua opiskelemaan kieltä ja kulttuuria yhdessä natiivipuhujien kanssa esimerkiksi jonkin harrastuksen parissa. Ryhmiä voi rakentaa esimerkiksi koulutuksen yhteyteen tai koltamatta sektoria hyödyntäen (esim. äiti-lapsi-ryhmätoiminta).

Kunnat ovat perustaneet matalan kynnyksen kielenopiskeluryhmiä mm. kirjastojen yhteyteen.

Kulttuuriset ristiriidat oppilaitoksissa

43. Oppilas- ja opiskelijakunnat pyrkivät toiminnassaan aktiivisesti lisäämään maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta oppilaitoksen/korkeakoulun toiminnassa. Tuotetaan toimintaa tukevaa materiaalia.

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry:n vetämän Working Group on Immigration and Ethnic Minorities -työryhmän (kattojärjestönä European Students' Union) käsikirja/ ohjeistus kansallisille opiskelijaliitoille julkaistiin kesällä 2017. Käsikirjassa annetaan vinkkejä opiskelijajärjestöille siitä, kuinka järjestöt voivat edistää maahanmuuttajien ja muiden etnisten vähemmistöjen (esim. romanit) osallisuutta omassa toiminnassaan ja ylipäättään korkeakoulutuksessa. Vaikka ohjeistus on suunnattu ensisijaisesti kansallisille opiskelijajärjestöille, se soveltuu myös paikallisen työn pohjaksi. Työryhmä on toiminut vuodesta 2010.

Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry kehittää ammatilliseen koulutukseen integroinnin ja rasmin ehkäisyn toimintamallia (AKIRA) vuosina 2017–2019. Hankkeeseen myönnettiin yhteensä 223 549 euroa avustusta Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointi -hankehausta.

Kotouttamisen osaamiskeskus julkaisi vuoden 2017 alussa tutkimuskatsauksen etnisten ja uskonnollisten vähemmistöjen välisistä suhteista. Julkaisussa 'Vähemmistöjen väliset suhteet. Tutkimustuloksia ja toimintaehdotuksia' käsitellään mm. yhteisen jaetun identiteetin, kulttuurisen etäisyyden, sosiaalisen hierarkian, välittömän ja välillisen kontaktin ja koetun tasa-arvon merkitystä ryhmien välisen suhteiden muotoutumiseen ja niissä tapahtuviin muutoksiin. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/79168>

44. Oppilaitokset/korkeakoulut tukevat/edistävät opiskelijakuntatyötä, toimivaa tutortoimintaa ja kouluissa tehtävää nuorisotyötä sekä varmistavat säännöllisen ja koko opiskeluaikajan jatkuvan ryhmäytymisen toteutumisen.

45. Kasvatus- ja opetushenkilöstön peruskoulutuksessa vahvistetaan monikulttuurisuusopintoja kaikille yhteisinä tutkintoon sisältyvinä opintoina. Kasvatus- ja opetushenkilöstölle järjestetään lisä- ja täydennyskoulutusta. Varmistetaan monikulttuurisuustyötä tukevan oppi- ja muun materiaalin saatavuus.

Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen henkilöstökoulutuksen 2016 painopisteitä yksi oli kulttuurinen moninaisuus. Rahoitusta myönnettiin viidelle hankkeelle.

OPH tukee vuotuisesti Erasmus+ -rahoituksella opettajien täydennyskoulutuksen kehittämishankkeita, jotka keskittyvät monikulttuurisuuteen. Esimerkkinä

Helsingin kaupungin Opetusviraston ja Helsingin yliopiston yhteinen hanke EDINA – Education of International Newly Arrived migrant Pupils, jossa tuotetaan malleja vasta maahan muuttaneiden koululaisten opetuksen järjestämiseen yhdessä belgialaisten ja hollantilaisten kumppaneiden kanssa. Herttoniemen yhtenäiskoulun hankkeessa Oppiminen ja vuorovaikutus monikulttuurisessa ympäristössä (2018) kehitetään eurooppalaisissa täydennyskoulutuksissa henkilöstön osaamista toimia monikulttuurisissa luokissa.

OPH on koonnut kouluja ja oppilaitoksia varten oppaan ”Rakentavaa vuorovaikutusta - demokraattisen osallisuuden vahvistaminen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisy”, joka ilmestyi verkkojulkaisuna keväällä 2017. OPH on myös kehottanut kouluja ja oppilaitoksia viettämään Satakielipäivää, jonka tarkoituksena on tukea kulttuurista moninaisuutta ja kielitietoisuutta kouluissa Suomen 100-vuotisjuhlavuonna. Satakielipäivä tarjoaa mahdollisuuden tarkastella globalisaation ja kansainvälisen muuttoliikkeen vaikutuksia muuttuneeseen ja monimuotoistuvaan ympäristöömme.

OPH päivitti syksyllä 2017 julkaisun ”Rakentavaa vuorovaikutusta - demokraattisen osallisuuden vahvistaminen, vihapuheen ja väkivaltaisen radikalismien ennaltaehkäisy” ja julkaisi sen myös ruotsiksi. OPH on kääntänyt kaksi Euroopan neuvoston kulttuurista moninaisuutta tukevaa opasta ja julkaissut ne verkkojulkaisuin ”Kiistanalaisia aiheita opettamassa” ja ”Kiistoja hallinnoimassa”. OPH on avannut väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyä tukevat suomen- ja ruotsinkieliset verkkosivut http://edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/ekstremismin_ehkaisy).

Kotouttamisen osaamiskeskus on pitänyt koulutustilaisuuksia vuonna 2016 ja 2017 neuvolan, varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten henkilökunnalle. Koulutukset ovat perustuneet selvitykseen ’Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille. Ammattilaisten ja vanhempien kokemuksia’, jossa on tarkasteltu työmenetelmien toimivuutta ja niiden kehittämistarpeita monikulttuurisessa ympäristössä. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/74942>

Opetushallitus teetti opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta raportin opetushenkilöstön kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvästä osaamisesta. Lisäksi Opetushallitus selvitti nuorten suhtautumista kulttuuriseen moninaisuuteen sekä avarakatseisuutta kyselyllä, johon vastasi lähes 16 000 nuorta. Lisäksi Opetushallitus on avannut verkkosivun Yhteisöllisyys ja kulttuurinen moninaisuus: https://edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/yhteisollisyys_ja_moninaisuus.

Vuoden 2018 opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusavustuksilla rahoitettiin 11 hanketta, jotka liittyvät kulttuurinen moninaisuus -teemaan. Avustusten yhteissumma on 450 000 euroa.

46. Kootaan yhteen hyviksi todettuja käytäntöjä oppilaitoksen yhteisöllisyyden vahvistamiseksi käynnistämällä opiskelijajärjestöjen, ylioppilaskuntien, opetus- ja kulttuuriministeriön ja koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyöfoorumi. Varmistetaan osallistumismahdollisuudet myös verkon välityksellä.

OPH järjesti jokavuotisen osallisuus- ja oppilaskuntafoorumin 14.9.2017. Sen tavoitteena on tiivistää yhteistyötä ja jakaa tietoja Opetushallituksen, kansalaisjärjestöjen sekä muiden yhteistyökumppaneiden kesken nuorten aktiivisen osallisuuden ja oppilaskuntaoiminnan sekä demokratiakasvatuksen edistämiseksi. Tilaisuuden keskiössä olivat ajankohtaiset kysymykset. Lisäksi mm. keskusteltiin yhteistyön tehostamisesta väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ääriajattelun käsittelemiseksi ja ehkäisemiseksi kouluissa.

47. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO kokoaa yhteen niin Erasmus+ -ohjelmassa kuin edeltävällä EU-ohjelmakaudella kehitettyjä hyviä käytäntöjä kevään 2016 kuluessa oppilaitosten ja nuorisosektorin toimijoiden hyödynnettäväksi. Edelleen tuetaan oppilaitoksia ja nuorisosektorin toimijoita Erasmus+ -ohjelman uusien rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämisessä.

EU-rahoitusmahdollisuuksista, erityisesti kevään 2016 ja 2017 erillishauista Erasmus+ - ja Luova Eurooppa -ohjelmissa, on tiedotettu kohdennetusti eri kohde- ja sidosryhmille. Niin oppilaitoksille kuin nuoriso-, liikunta- ja kulttuurisektorin samoin kuin kuntasektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimijoille on järjestetty verkostoitumista ja hyvien käytäntöjen jakamista tukevia tilaisuuksia eri puolilla maata. OPH:n kansainvälistymispalveluiden verkkopalvelusta löytyy teemaverkkosivu, jossa hyviä käytäntöjä ja kokemuksia (artikkelit, videot) esitellään.

Osana Erasmus + -ohjelman Role model -aloitetta OPH tuki, 2018, Walter ry:n Hiljainen ääni -hanketta, jossa eri tapahtumissa ja työpajoissa pohdittiin maahanmuuttajataustaisten musliminuorten identiteetin kehitystä ja parempaa integroitumista.

Erasmus+ -ohjelman yleissivistävän koulutuksen hankeyhteistyössä maahanmuuttoon liittyvät teemat toteutuvat ohjelman painopisteiden mukaisesti ja useissa hankkeissa aihealuetta käsitellään kullekin ikätasolle sopivalla tavalla osana hankkeelle valittua teemaa. Vuosittain rahoitetaan myös yhteiseurooppalaisia projekteja, joiden pääteema keskittyy maahanmuuttoon ja kotoutumisen edistämiseen, esimerkiksi vuonna 2018 Puistokadun koulu (Common Ground) ja Suupanniityn koulu (Teaching Migrant Students).

Vastaavasti aikuiskoulutuksen E + - hankeyhteistyössä tuetaan kotoutumiseen liittyvää opetushenkilöstön eurooppalaista täydennyskoulutusta (v. 2018 esim. Kotoverkon laatuhaavi, Axell utbildning ja EBTS, Evidence based trauma stabilization, Istry oy). Vaasan ammattikorkeakoulun koordinoima *Kaleidoscope-projekti* edistää maahanmuuttajanaisten yrittäjyystaitoja ja Luksian toteuttamassa IDEAL e+ -hankkeessa parannetaan maahanmuuttajataustaisten aikuisten digitaitoja.

Aikuiskoulutuksen eurooppalaisen foorumin EPALEn yksi keskeinen teema-alue on maahanmuuttajat ja maahanmuuttajien koulutus. Suomesta kerättyjä hyviä käytäntöjä, uutisia ja hanke-esimerkkejä on julkaistu EPALEn Maahanmuuttajat teemasivulla, *EBTS*. <https://ec.europa.eu/epale/fi/blog/trauma-stabilisation-easy-childs-play>

Lokakuussa 2017 OPH järjesti Erasmus+ -ohjelman tuella Helsingissä seminaarin "Better integration of refugees and migrants in the Nordic and Baltic regions". Seminaari toteutettiin yhteistyössä Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa. Ohjelma painottui hyvien käytäntöjen vaihtoon ja se toi yhteen kaikkien koulutusasteiden ja nuorisosektorin toimijoita Baltiasta ja Pohjoismaista. OPH on myös tukenut suomalaisten osallistumista vastaaviin seminaareihin.

EU-ohjelmien lisäksi myös Pohjoismaiden ministerineuvosto on Nordplus-ohjelmien hakukierroksilla 2017–2018 painottanut turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten koulutukseen integroitumista <https://nordplusonline.org/News2/NEWS-AND-ARCHIVE/Integration-in-Education>

Vuoropuhelun puute eri uskontokuntien välillä

48. Avataan vuonna 2016 haettavaksi uusi avustuspääräraha uskontojen välisen vuoropuhelun tukemiseen.

OKM on myöntänyt vuodesta 2016 alkaen vuosittain 80 000 euroa avustuksina uskontojen vuoropuhelun edistämiseen. Avustuksia on myönnetty yleisavustuksina järjestöille, joiden tarkoituksena on uskontojen vuoropuhelun harjoittaminen ja joiden toiminta on valtakunnallisesti merkittävää. Lisäksi on myönnetty pienehköjä hankeavustuksia, joiden myöntämisessä on otettu huomioon mm. mahdollisuudet vakiinnuttaa hankkeessa kehitettäviä toimintamalleja ja käytäntöjä hankekauden jälkeen tai laajentaa niitä muiden tahojen toimintaan.

Maahanmuuttajien vähäinen osallisuus vapaa-ajantoiminnassa

49. Vahvistetaan taidelaitosten sekä muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden turvapai-
kanhakijoille ja maahanmuuttajille suunnattua, kotoutumista edistävää taide- ja kulttuuri-
palvelujen tarjontaa.

OKM tukee Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) kautta vuosittain yhteisöjen kulttuurista moninaisuutta ja rasisminvastaisuutta Suomessa edistävää toimintaa ja hankkeita sekä ammattitaitelijoiden ja työryhmien kulttuurista moninaisuutta edistävien hankkeiden toteutusta.

Vuonna 2018 Taike on jakanut 635 000 € avustuksina yhteisöille ja 130 000 € apurahoina taiteilijoille ja työryhmille. Avustuksella edistetään osallisuutta ja osallistumista kulttuuriin sekä kulttuurien välistä vuoropuhelua. Apurahojen tarkoituksena on vahvistaa siirtolaisten ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvien taiteilijoiden mahdollisuuksia harjoittaa taiteellista toimintaa ja osallistua tasavertaisesti Suomen taide-elämään sekä tukea kulttuurista moninaisuutta, kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja rasisminvastaisuutta edistäviä taide- ja kulttuuriprojekteja Suomessa.

Avustushakemukset arvioi vuonna 2018 Taiken asettama Kulttuurisen moninaisuuden asiantuntijaneeli. Apurahahakemukset arvioi Taiteen moninaisuuden ja liikkuvuuden toimikunta apunaan Kulttuurisen moninaisuuden asiantuntijaneeli. Lisäksi myönnettiin 30 000 €:n kehittämisraha hyväpuhetta edistävälle RASMUS - Rasismien ja muukalaispelon vastainen yhdistys ry:n monitaiteiselle hyväpuhe -hankkeelle.

Taikessa käynnistettiin Kulttuurisen moninaisuuden ja liikkuvuuden kehittämisohjelma vuonna 2016. Ohjelma perustuu keskuksen lakisääteiseen tehtävään ja on pysyvä ohjelma. Ohjelmassa edistetään taiteen moninaisuuden ymmärrystä, kulttuurien välistä vuoropuhelua ja taiteilijoiden kansainvälistymistä kulttuurivaihdon ja -viennin keinoin. Edistämisen välineinä ovat kehittämisprojektit sekä asiantuntijatyö. Kulttuurista moninaisuutta edistetään nostamalla esiin siihen sopivia taiteen keinoja sekä käynnistämällä ja koordinoimalla eri tahojen yhteistyötä muun muassa pää- ja vähemmistökulttuurien yhteisissä projekteissa. Kehittämisohjelmassa työskentelee kaksi läänintaiteilijaa, joiden toimenkuvana on kulttuurisen moninaisuuden edistäminen. Taiken tulossopimuksen tavoitearvon mukaisesti 25% kehittämisohjelman projektitoimista pyritään kohdentamaan kantaväestön ja maahanmuuttajien välisen vuorovaikutuksen edistämiseen. Vuonna 2018 Taike kohdistaa kehittämisohjelmatoiminnasta 62 450 euroa maahanmuuttajille suunnattuun projektitoimintaan ja asiantuntijatyöhön. Tavoitteena on muun muassa lisätä avoimuutta, puuttua rasismiin ja vihapuheeseen ennaltaehkäisevästi sekä osallistaa eri väestöryhmiä kulttuurin tekijöiksi ja kokijoiksi.

Taike on tehnyt myös kyselyyn perustuneen selvityksen Suomeen pakolaisina ja turvapaikanhakijoina vuosina 2011–2016 saapuneista taiteilijoista.

50. Lisätään yhteisöllistä ja luovaa eri taiteen lajeihin liittyvää vapaa-ajan toimintaa, joka tukee kotoutumiseen tarvittavaa ihmisten välistä kohtaamista, yhdessä tekemistä sekä tutustuttaa maahanmuuttajat suomalaiseen kulttuuriin.

(Toimenpiteet 49.–50.)

OKM järjesti yhteistyössä Taiken, Suomen kuntaliiton ja neljän toimialan ammattijärjestön kanssa 18.4.2017 koulutusseminaarin ”Kulttuuripalveluilla tuloksesta kotouttamista”, jolla vahvistettiin toimijoiden kotouttamiseen, integraatioon ja rahoitukseen liittyvää tietopohjaa kansallisesta ja EU:n näkökulmasta.

OKM kokosi yhteistyössä Taiken ja Kulttuuria kaikille -palvelun kanssa tietoa taiteen ja kulttuurin alan kotouttamista edistävästä hankkeista osana EU:n avoimen koordinaation työryhmän työtä. Työssä keskityttiin erityisesti turvapaikanhakijoiden ja äskettäin maahan muuttaneiden parissa tehtävään työhön. Toukokuussa 2017 työn tuloksena julkaistiin käsikirja kotouttamistoimista taiteen ja kulttuurin alalla. Sen avulla viedään suomalaista alan osaamista EU-maiden käyttöön ja vastaavasti uusia ja innostavia toimintatapoja tuodaan suomalaisten toimijoiden ulottuville. Linkki julkaisuun: <http://bookshop.europa.eu/en/how-culture-and-the-arts-can-promote-intercultural-dialogue-in-the-context-of-the-migratory-and-refugee-crisis-pbNC0117271/>

Keväällä 2016 EU:n Luova Eurooppa -rahoitusohjelmassa järjestettiin erillishaku maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden kotoutumista edistäville kulttuurialan hankkeille. Rahoitusta myönnettiin yhteensä 2,35 miljoonaa euroa 12 hankkeelle, joihin osallistuu kaikkiaan 62 organisaatiota 20 eri maassa. Suomesta mukana on Perpetuum Mobile ry., jonka käynnistämä kuvataiteilijoiden turvaresidenssimalli laajentuu nyt ohjelman tuella Eurooppaan. Koska kyseessä oli erillishaku, sitä ei toisteta sellaisenaan uudestaan, mutta hakijat voivat hakea Luova Eurooppa -ohjelman kulttuurin alaohjelmasta rahoitusta kulttuurihankkeille, joissa on yhtenä elementtinä maahanmuuttoa ja integraatiota koskevia sisältöjä. Vuonna 2019 kotoutuminen on jälleen vahvemmin esillä Luova Eurooppa -ohjelman painopisteissä ja rahoituksen allokoinnissa; integraatiota edistäville hankkeille on korvamerkitty lähes 4,5 M€ ohjelman rahoituksesta eurooppalaisille yhteistyöhankkeille.

OPH neuvoo hakijoita ja tiedottaa Luova Eurooppa -ohjelman tukimahdollisuuksista kulttuurin keinoin tehtävään kotouttamistyöhön.

Vuonna 2017 järjestettiin ensimmäistä kertaa kaikkia opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonaloja koskeva haku, jolla edistettiin turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumista. Yhteensä seitsemää kulttuurin alan hanketta tuettiin noin 0,5 milj. eurolla. Hankkeilla tuetaan eri taustoista tulevien ihmisten kohtaamista ja kulttuurien välistä vuoropuhelua musiikin, teatterin, museotyön ja kirjastotoimen aloilla. Vuonna 2018 haun toteuttaa Opetushallitus.

Lokakuussa 2017 toteutettiin #torjunvihapuhetta.fi haastekampanja sosiaalisessa mediassa osana Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelmaa. Haastekampanjan suunnitteluun ja toteutukseen osallistui keskeisiä kulttuurista moninaisuutta edistäviä järjestöjä sekä kulttuurin alan toimijoita, jotka saivat em. integraation tukemiseen myönnettyä valtionavustusta.

51. Huolehditaan omakielisen kirjallisuuden saatavuudesta ja mahdollisuudesta oman tarinan kertomiseen omalla kielellä.

Helsingin kaupunginkirjaston yhteydessä toimiva Monikielinen kirjasto hankkii aineistoa kaikkien kirjastojen yhteiskäyttöön sellaisilla kielillä, jotka ovat meillä harvinaisia tai joiden käyttäjiä on Suomessa vähän (ns. maahanmuuttajakielet). Tehtävä on valtakunnallinen ja OKM myöntää toimintaan vuosittaisen valtionavustuksen yleisten kirjastojen veikkausvoittovarojen momentilta (29.80.52.08). Vuonna 2017 avustussumma oli 220 622 euroa ja vuonna 2018 220 000 euroa.

OKM toteutti ”Yleisten kirjastojen valtakunnallinen kehittämistehtävä, alueellinen kehittämistehtävä, erityinen tehtävä ja toiminnan kehittäminen” -haun syksyllä 2017. Valtionavustuksella edistetään ministeriön kulttuuripolitiikan strategian vaikuttavuustavoitetta: Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin. Tavoitteena on lisätä kaikkien osallisuutta kulttuuriin sekä kaventaa eri väestöryhmien eroja kulttuuriin osallistumisessa.

52. Nuorten työpajojen henkilöstölle ja kuntien nuorisotyöntekijöille tarjotaan lisäkoulutusta erilaisista taustoista tulevien nuorten kohtaamiseen yhteistyössä nuorisotalon koulutusta tarjoavien oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa. Lisäksi kehitetään toiminnallista virikeaineistoa kotouttamisen nopeuttamiseksi.

OKM on vuodesta 2016 lähtien tukenut Ihmisoikeusliitto ry:n hanketta, jonka avulla koulutetaan 27 suurimman kunnan nuorisotoimen johtoa ja henkilöstöä ihmisoikeuksien, mukaan lukien syrjimättömyyden huomioon ottamisessa osana nuorisotyötä, mikä on omiaan tukemaan myös kotoutumista. Koulutukset toteutetaan yhteistyössä Kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämisverkosto KANUUNA:n kanssa. Hanke on laajentunut vuoden 2017 aikana. Jo koulutetuille nuorisotoimen työntekijöille

järjestetään syventävää temaattista koulutusta mm. vihapuheeseen ja syrjintään puuttumisesta. Lisäksi koulutus laajenee pienempien kuntien nuorisotoimiin. Hankkeesta toteutetaan ulkopuolinen vaikuttavuusarviointi vuoden 2018 aikana.

OPH on toteuttanut yhdessä Aretai Oy:n kanssa 12 nuorisotyöntekijöille kohdennettua ”Dialogitaitoja vihapuheen käsittelyyn” koulutusta eri puolilla Suomea. Koulutuksiin on osallistunut yli 200 ammattilaista.

OPH toteuttaa kansainvälisessä yhteistyössä 2016–2019 komission rahoittamaa Aware and Active! -hanketta, jonka tavoitteena on tuoda nuorten ääni pakolaiskeskusteluun ja tuoda esiin nuorten ajatuksia siitä, kuinka elää yhdessä moniarvoisessa Euroopassa. Pop-up ideahautomot kuudessa eri maassa 2017–2018 toivat yhteen eri taustan omaavia nuoria, esimerkiksi turvapaikanhakijoita ja kantaväestöä, tasavertaiseen dialogiin eurooppalaista arvoista, kulttuurienvälisestä ymmärryksestä ja kriittisestä ajattelusta. Paikallisten aktiviteettien lisäksi nuoret osallistuvat 10.12.2018 laajaan Twitter-kampanjaan #YoungTogether samanaikaisesti ympäri Eurooppaa.

OPH oli mukana toteuttamassa Erasmus+ rahoittamaa kansainvälistä konferenssia Dealing with Refugees: The Role of Youth Work in Working with Refugees Jordaniassa, joka tarjosi nuorisoolan ammattilaisille mahdollisuuden oppia Syyrian pakolaistilanteesta ja nuorisotyön roolista Jordanian kokemusten kautta. Osallistajat pääsivät tutustumaan erilaisiin sosiaalista yhteenkuuluvuutta edistäviin toimintamalleihin, ja analysoimaan niiden soveltuvuutta oman maansa nuorisotyöhön ja kansalaistoimintaan. Marraskuussa 2018 toteutui konferenssin jatkohanke, jossa neljän maan (Italia, Norja, Ranska, Suomi) nuorisotyöntekijät olivat käytännön oppimisjaksoilla jordanialaisissa kansalaisjärjestöissä.

53. Valtakunnallisten nuorisokeskusten avustamisen yhdeksi painopisteeksi otetaan mää-
räkäsiksi se, miten hyvin ne tarjoavat suunnattua toimintaa erityisesti turvapaikanhakija-
nuorille ja/tai yleisimmin maahanmuuttajanuorille.

*Teema on otettu esiin valtakunnallisten nuorisokeskusten kanssa järjestettävissä
tavoitekeskusteluissa.*

54. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee Avartti-säätiön toimenpidekokonaisuutta, jonka
avulla edistetään maahanmuuttajanuorten kotoutumista yhteistoiminnassa vapaan si-
vistystyön oppilaitosten kanssa. Avartti on 14–24-vuotiaiden kansainvälinen harrastus-
ohjelma, joka soveltuu hyvin maahanmuuttajanuorten parissa tehtävään tavoitteelliseen
nuorisotyöhön. Ohjelmassa voi hyödyntää vanhoja harrastuksia tai aloittaa uusia. Avartissa
osallistuja kehittää ja testaa taitojaan sekä asettaa itse tavoitteensa ja kilpailee vain itsensä

kanssa. Lisäksi tuetaan valtakunnallisia nuorten turvapaikanhakijoiden aktivoimisen hankkeita.

OKM on avustanut Avartti-säätiön toimenpidekokonaisuutta, jossa yhteistoiminnassa vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa tuetaan maahanmuuttajanuorten, mukaan lukien turvapaikanhakijanuorten tavoitteellista harrastustoimintaa. Säätiö laajensi hanketta myös suoraan turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten kanssa tehtävään työhön. Säätiö on aloittanut teemasta uuden laajan hankkeen vuoden 2017 aikana. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut hanketta osana turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointiin tarkoitettua määrärahaa.

55. Opetus- ja kulttuuriministeriö suuntaa yhdenvertaiseen liikuntaan liittyvää avustusta erityisesti naisten ja tyttöjen sekä vaikeimmin tavoitettavien ryhmien saamiseksi liikunta-toiminnan pariin. Aluehallintovirastot tukevat erillisavustuksella turvapaikanhakijoiden henkistä ja fyysistä hyvinvointia edistävän liikunnallisen toiminnan luomista ja kehittämistä vastaanottokeskuksissa.

OKM on jakanut aluehallintovirastojen kautta kunnille kehittämisavustuksia maahanmuuttajien kotouttamiseksi liikunnan avulla vuodelle 2016 yhteensä 1 430 000 euroa. Tukea saa 54 hanketta 53 kunnassa. Pääpaino hankkeissa on naisten ja tyttöjen liikunnassa ja hankkeiden toteuttamisessa inklusioperiaatteella (kaikille avoin toiminta). Kehittämishankkeiden avustamista jatkettiin vuonna 2017. Vuodelle 2017 tukea jaettiin yhteensä 1 262 000 euroa yhteensä 48 hankkeelle ja 2018 33 hankkeelle 898 200 euroa painopisteiden pysyessä samana kuin aiempina vuosina.

56. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee hallituskaudella järjestöjen yhdenvertaisuustyötä.

Valtionapua saavilta liikuntaa edistävilta järjestöiltä edellytetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa oman toimintansa osalta valtionavustuskelpoisuuden ehtona. Suunnitelman tulee olla valmis vuoden 2017 alkuun mennessä. Valo ry on OKM:n tuella luonut yhdenvertaisuussuunnittelua koskevat verkkosivut sekä järjestänyt konsultoivia yhdenvertaisuusklinikoita. Yhdenvertaisuustyötä kehitetään yhdessä järjestöjen kanssa hallinnollisen yhdenvertaisuuden lisäksi toiminnalliseen yhdenvertaisuuteen.

OKM pyysi järjestöjä määrittelemään yleisavustushakemuksessaan vuodelle 2017 tavoitteensa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen sekä sen seurannan osalta sekä toimittamaan ministeriöön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmansa. Valtionavustuksen määrää harkittaessa huomioitiin mainitut suunnitelmat valtionavustusta mahdollisesti korottavana (2,25–3 %) tekijänä. Korotusta tällä perusteella annettiin 39 järjestölle. Valtionavustushaussa vuodelle 2018 pyydettiin

suunnitelmat järjestöiltä, jotka eivät ole sitä aiemmin toimittaneet. Mikäli järjestö ei toimittanut suunnitelmaa, se katsottiin avustusta vähentävänä. OKM seuraa suunnitelmien toteuttamista. Suomen Olympiakomitea yhdessä Suomen urheilun eettisen keskuksen kanssa laati suunnitelmien seurantakyselyn järjestöille.

Esitykset helmikuu 2017

Kielitaidon kehittäminen

Varhaiskasvatus

57. Laajennetaan vieraskielisten suomen/ruotsin kielen -opetukseen ja muuhun oppimisen tukeen tarkoitettua valtionavustusta koskemaan myös varhaiskasvatusta.¹⁴ Tavoitteena on, että kaikki vieraskieliset lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen vähintään osa-aikaisesti.

Hallitus päätti käynnistää kokeilun viisivuotiaiden maksuttomasta osa-aikaisesta varhaiskasvatuksesta yhdessä kuntien kanssa. Kokeiluun on varattu valtion rahoitusta 5 miljoonaa euroa vuosina 2018 - 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriössä on ollut auki 4.2.– 9.3.2018 valtionavustushaku, jossa on voinut hakea valtionavustusta maksuttoman 20 viikotunnin varhaiskasvatuksen järjestämiseen 5-vuotiaille. Maksuttomuuskokeilun tavoitteena on selvittää, miten maksuttomuus vaikuttaa 5-vuotiaiden osallistumiseen ja vanhempien työssäkäyntiin. Lisäksi selvitetään vaikutuksia kunnille sekä pedagogiikan kehittämistarpeita. Kokeilu alkaa 1. elokuuta 2018 ja päättyy 31. heinäkuuta 2019. Hallitus on pyrkinyt määrätietoisesti alentamaan varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja ja siten lisäämään osallistumista varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen alennus lisää työnteon kannustavuutta, parantaa perheiden taloudellista tilannetta ja mahdollistaa useamman lapsen osallistumisen varhaiskasvatukseen. Uusi varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki tuli voimaan 1.3.2017. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksu määräytyy perheen koon ja tulojen sekä lapsen varhaiskasvatuksessa viettämän ajan perusteella. Maksun määräämisen perusteena olevia tuloajoja korotettiin siten, että pienituloisten kahden ja kolmen hengen perheiden asiakasmaksut laskivat. Enimmäismaksu säilyivät ennallaan, samoin pienin perittävä maksu. Asiakasmaksut alenivat tammikuusta 2018 alkaen, erityisesti pieni- ja

¹⁴ Vieraskielisten oppilaiden suomi/ruotsi toisena kielenä -opetukseen tai muun opetuksen tukeen myönnetään yleissivistävässä koulutuksessa erillistä valtionavustusta enintään kolmesta vuosiviikotunnista neljän oppilaan laskennallista ryhmää kohden. Valtionavustusta on mahdollista saada enintään kuusi vuotta perusopetukseen valmistavan opetuksen jälkeen.

keskituloisilta sekä monilapsisilta perheiltä. Toisesta lapsesta perittävä maksu alenee. Asiakasmaksuja alennetaan noin 71 miljoonalla eurolla. Muutos tuo arviolta 6 700 perhettä maksuttoman varhaiskasvatuksen piiriin. Keskituloisen kahden lapsen perheen (bruttotulot yhteensä 5 900 e/kk) maksut laskevat vuodessa yli 1 200 eurolla.

Esi- ja perusopetus

58. Koulut kiinnittävät huomiota oppilaalle parhaiten soveltuvan äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärän valintaan ja kohdentavat suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän resurssin tarkoituksenmukaisesti niille oppilaille, joilla ei ole riittävästi valmiuksia opiskella suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärää.

OPH on antanut informaatio-ohjausta ja koulutusta opetuksen järjestäjille ja kouluille suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän valintaan liittyvissä asioissa. OPH laati myös maahanmuuttajaopetuksen kuntakoordinaattoriverkoston kokemuksia ja asiantuntemusta hyödyntäen Usein kysytyä -listan liittyen nimenomaan perusopetuksen suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään liittyen, ks. http://edu.fi/yleissivistava_koulutus/maahanmuuttajien_koulutus. Lisäksi informaatio-ohjausta on annettu maahanmuuttajaopetuksen kuntakoordinaattoriverkoston kokouksissa.

59. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus- sekä suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärää opettavien opettajien ja muiden aineenopettajien yhteistyö vakiinnutetaan. Yhteistyötä tulee tehdä erityisesti tiedonalojen kielen opetuksessa, oppilaan opiskelutaitojen tukemisessa ja arvioinnissa.

OPH laati Kielitietoinen opetus – kielitietoinen koulu -esitteen ensisijaisesti perusopetukseen, mutta esitteen sisältö on hyödynnettävissä myös muilla kouluasteilla. Esite julkaistiin syksyllä 2017 http://edu.fi/download/186995_Kielitietoinen_opetus_verkko.pdf. Esitteessä tarkastellaan tiedonalojen kielen opetukseen keskeisesti liittyvää kielitietoista opetusta, kielen roolia oppimisessa sekä kielitietoista toimintakulttuuria ja annetaan työkaluja kielitietoisen opetuksen toteuttamiseen.

Opetushallituksen tarjoamissa täydennyskoulutuksissa on käsitelty kielitietoiseen opetukseen ja opettajien liittyviä näkökulmia. Myös perusopetuksen Majakka-verkoston seminaarissa tarkasteltiin kielitietoisuutta aineenopetuksen näkökulmasta huhtikuussa 2018. Opetushallitus koordinoi yhdessä ECML:n Developing language awareness in subject classes -hankkeen vetäjien kanssa kielitietoisuutta aineenopetuksessa käsittelevän työpajan huhtikuussa 2018. Opetushallituksen edustaja on mukana ECML:n A roadmap for schools to support the languages of schooling -hankkeessa, jossa

laaditaan mm. kielitietoista toimintakulttuuria ja opetusta koskeva itsearviointityökalu koulujen käyttöön.

60. Kunnat ja muut perusopetuksen järjestäjät huolehtivat, että perusopetuksen päättövaiheessa maahan muuttaneilla nuorilla on mahdollisuus suorittaa perusopetus loppuun joko lähikoulussa tai aikuisten perusopetuksessa. Tämä vaatii erityistä panostusta opinto-ohjaukseen.

Oppivelvollisuuden ylittäneiden perusopetusta koskevaa lainsäädäntöä on uudistettu. Aikaisemmin irrallisina olleet koulutusosiot on koottu yhteen siten, että ne muodostavat yhtenäisen koulutuspolun. OPH on päättänyt aikuisten perusopetuksen uusista perusteista, jotka astuivat voimaan vuoden 2018 alusta. Uusissa perusteissa korostuu ohjauksen merkitys, aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen sekä henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisen tärkeys jokaiselle opiskelijalle.

61. Kunnat ja muut perusopetuksen järjestäjät huolehtivat toisen polven maahanmuuttajien riittävästä kielenopetuksesta sekä muusta tuesta ja tarjoavat myös heille tarvittaessa perusopetukseen valmistavaa opetusta.

OPH on antanut maahanmuuttajaopetuksen kuntakoordinaattoriverkoston kautta kunnille ja muille perusopetuksen järjestäjille tehostettua informaatio-ohjausta koskien toisen polven maahanmuuttajien kielenopetuksen riittävyttä, muuta tukea ja valmistavaan opetukseen osallistumisen mahdollisuutta.

62. Opetusministeriön asetusta 1777/2009 vieraskielisten valtionavustuksista muutetaan siten, että oppilaan oman äidinkielen opetus voi olla osa esi- ja perusopetusta sekä lukio-koulutusta.

Lukiokoulutus

63. Lukiokoulutuksen järjestäjät huolehtivat riittävästä lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -kurskien tarjonnasta. Lisäksi tulee tarjota riittävästi tukea ja tehostettua opinto-ohjausta maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille.

Opetushallitus on tuottanut lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta esitteen kunnille ja antaa myös muuta informaatio-ohjausta koulutustilaisuuksissa ja verkostoyhteistyössä.

64. Pidentetään vieraskielisten suomen/ruotsin kielen opetukseen tarkoitettun valtionavustuksen enimmäisaikaa 8 vuoteen, jotta sen käyttöaika riittäisi nykyistä paremmin myös lukiokoulutukseen.

65. Muutetaan säädöksiä siten, että turvapaikanhakija voi valintakriteerit täyttäessään tulla valituksi myös lukiokoulutukseen valmistavaan koulutukseen.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä 2/2018 todetaan näiltä osin: "Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille, että uudistuksessa ei esitetä muutoksia lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen sisältöön, vaikka maahanmuuttajataustaisilla opiskelijoilla on tarvetta saada nykyistä enemmän tukea. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös vieraskielisillä on tosiasialliset mahdollisuudet lukiokoulutukseen, ja toteaa, että hallituksen esityksessä ehdotetaan valmistavan koulutuksen säilyttämistä osana lukiolain mukaista koulutusta. Sen tarkoitus on tarvittaessa antaa vieraskieliselle opiskelijalle lukiokoulutukseen siirtymisen edellyttämät kielelliset ja muut lukiokoulutuksen edellyttämät valmiudet. Lukiolakiin ehdotettu opiskelijoiden nykyistä vahvempi yksilöllinen tuki koskee myös maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita."

Ammatillinen koulutus

66. Yleisestä kielitaitovaatimuksesta luovutaan ammatillisen koulutuksen pääsyvaatimuksena. Kielikoetta voidaan edelleen hyödyntää opiskelijoiden ohjaamisessa.

Asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa astui voimaan tammikuussa 2018. Asetusta sovelletaan 1.8.2018 tai sen jälkeen alkavaan perustutkintokoulutukseen, johon hakeudutaan valtakunnallisessa hakumenettelyssä. OPH tekee selvitystä kielitaidon arvioinnin hyödyntämismahdollisuuksista osana opiskelijan ohjausta ja tukea.

67. Opintojen aikainen kielenopetus, ohjaus ja muu tuki (mm. oppimisvalmiuksiin, tietotekniikkaan, matemaattisiin taitoihin ja elämäntilanteeseen liittyvät tuen tarpeet) varmistetaan ottamalla tämän kohderyhmän tarpeet huomioon rahoitusjärjestelmää uudistettaessa. Amatilliset oppilaitokset voivat hankkia tarvittavan opintojen aikaisen kielenopetuksen myös muulta oppilaitokselta tai järjestää opetuksen yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa.

Uuden lainsäädännön mukainen rahoitusjärjestelmä kannustaa kohderyhmän kielitaidon vahvistumista, ohjausta ja muita tuen tarpeita. Perusrahoituksessa

huomioidaan painokertoimella opiskelunvalmiuksia tukevia opintoja sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta. Hankinta ja yhteistyö on uuden lainsäädännön mukaan edelleen mahdollista.

68. Kielenopetuksen integrointia ammatilliseen koulutukseen toteutetaan vuonna 2017 käynnistyvässä Maahanmuuttajien ammatillinen koulutus -ohjelmassa. Samoin käynnistetään vastuuammattioppilaitoshanke, jonka tarkoituksena on nopeuttaa maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen pääsyä ja sen suorittamista mm. kehittämällä osaamisen tunnistamista ja henkilökohtaisten koulutuspolkujen tukemista. Hankkeen tarkoituksena on luoda vastuuammattioppilaitosverkosto sekä malli, joka on siirrettävissä muihin ammatillisiin oppilaitoksiin.

Kielenopetuksen integrointi käynnistyi vuonna 2017 MAO-ohjelmassa ja sitä tuetaan vuonna 2018 suoritepäättörahoituksen kautta. Vuonna 2018 on myönnetty strategiarahoitusta kuudelle koulutuksen järjestäjälle osaamiskeskusverkoston luomiseksi. Verkoston tavoitteena on maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden koulutuspolkujen tukeminen sekä hyvien käytäntöjen levittäminen muihin ammatillisiin oppilaitoksiin, liittyen mm. osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, kielitieteiseen opetukseen, ohjaus- ja tukitoimiin, yritys yhteistyöhön ja monikulttuurisuusosaamiseen.

69. Ammatillisen koulutuksen tutkintojen perusteissa painotetaan kielitietoista opetusta.

Tutkinnon perusteissa määrätään ammattitaitovaatimuksista. Ammatillisten perustutkintojen yhteiset tutkinnot osat uudistuvat 1.8.2018 alkaen. Yksi kolmesta osasta painottuu viestintä- ja vuorovaikutusosaamiseen (sisältäen äidinkieleen, toiseen kotimaiseen ja vieraisiin kieliin liittyviä osa-alueita). Perustutkintojen lisäksi yhteisiä tutkinnon osia on mahdollista suorittaa myös ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa. Perusteet mahdollistavat kielen opetuksen ja siihen liittyvän osaamisen arvioinnin integroinnin ammatillisiin tutkinnon osiin.

70. Ammatillisen koulutuksen opettajille järjestetään täydennyskoulutusta, jonka tarkoituksena on edistää suomen kielen oppimisen integrointia ammatillisiin opintoihin, kielitietoista opetusta sekä samanaikaisopetusta.

Opetushallitus tukee suomen kielen oppimisen integrointia ammatillisiin opintoihin, kielitietoista opetusta sekä samanaikaisopetusta valtionavustusrahoituksen kautta.

Korkeakoulut

71. Korkeakoulut järjestävät vaativamman taitotason suomen/ruotsin kielen kursseja ja hyödyntävät erilaisia yhteistyörakenteita sekä digitaalisia oppimisympäristöjä. Kielikoulutuksen kehittämässä tavoitteena on kielen oppimisen integrointi entistä paremmin substanssiaineiden opetukseen ja työssä oppimiseen. Kielikursseja tarjotaan korkeakoulujen opiskelijoille, turvapaikanhakijoille sekä muille vaativampia kielikursseja tarvitseville synergiaetuihin pyrkien.

OKM on myöntänyt tarkoitukseen Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointi -hankehaun (2017) resursseja 400 000 € Jyväskylän yliopistolle sisältö- ja kieliopintoja yhdistävän koulutusmallin luomiseen.

OKM on avannut erityisavustushaun, jossa kotimaisten kielten kielikoulutus yhtenä painopisteenä. Päätökset tehdään tammi-helmikuussa 2019.

72. Korkeakoulut tarjoavat suomen/ruotsin kielen kursseja myös lukukausien ulkopuolisena aikana sekä päivä- ja iltatoteutuksena. Kielikursseja tarjotaan tutkinto- ja vaihto-opiskelijoille sekä turvapaikanhakijoille yhteistyössä alueen toimijoiden ja oppilaitosten kanssa.

Osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjauksia OKM seuraa korkeakoulujen kielitarjontaa ja niiden yhteisiä toimia kielten opetuksen mahdollistamisessa em. ryhmille. OKM pitää asiaa esillä OKM:n ja korkeakoulujen välisissä tapaamisissa (informaatio-ohjaus).

Katso myös 71.

73. Korkeakoulujen Virta-tiedonkeruuseen sisällytetään suomi/ruotsi toisena kielenä -opintojen opintopisteseuranta.

Lisätään tiedonkeruuseen vuoden 2018 tiedoista lähtien. Toimenpide tukee toimenpiteiden 15–18 toteutumista ja seuranta.

74. Korkeakoulut tarjoavat suomen/ruotsin kielen kieliopintoja myös vaihto-opiskelijoille.

Osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden edistämisen linjauksia OKM seuraa korkeakoulujen kielitarjontaa ja niiden yhteisiä toimia kielten opetuksen mahdollistamisessa mm. vaihto-opiskelijoille. OKM pitää asiaa esillä OKM:n ja korkeakoulujen välisissä tapaamisissa (informaatio-ohjaus). Opetustarjonnan kokonaisuus selviää vuoden 2018 tiedoista.

Katso myös 71.

75. Opettajankoulutusta tarjoavat yksiköt (yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa) varmistavat, että kaikilla opiskelijoilla on opetusharjoittelun yhteydessä (harjoittelu-/kenttäkoulussa) mahdollisuus kohdata eritaustaisia ja erikielisiä oppilaita.

OKM pitää aiheen esillä OKM:n ja korkeakoulujen välisissä keskusteluissa vuoden 2018 aikana.

Vapaa sivistystyö

76. Kotoutumissuunnitelmaan sisällytetyistä vapaan sivistystyön koulutuksista ei peritä kurssimaksuja vuodesta 2018 lukien. Valtionosuus edellä mainituista koulutuksista on 100 %. Edellyttää vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) muuttamista¹⁵.

1.1.2018 tuli voimaan vapaan sivistystyön lakimuutos (965/2017), jonka myötä kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyin koulutuksen valtionosuus on sataprosenttinen. Tästä koulutuksesta ei voida periä opiskelijamaksuja.

77. Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa kehitetään joustavia luku- ja kirjoitustaidon tai latinalaisen kirjaimiston oppimiseen tähtääviä opintoja. Opintoja tulisi voida suorittaa joustavaan tahtiin tai sivutoimisesti ja yhdistää niitä muihin toiminnallisiin opintoihin ja liikuntaan.

Opetushallitus antoi 20.12.2017 vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen opetussuunnitelmasuosituksen (OPH-2984-2017). Suositus tuli voimaan 1.1.2018.

78. Vapaan sivistystyön toiminnassa kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa toteuttamismalleja, jotka mahdollistavat kotona lapsia hoitavien vanhempien osallistumisen koulutukseen.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset neuvottelevat kuntien kanssa varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisestä samanaikaisesti kotivanhemmille suunnatun koulutuksen kanssa.

---

¹⁵ Koskisi työvoimaviranomaisen tai kunnan viranomaisen kotoutumissuunnitelmaan hyväksymää koulutusta. Vuonna 2014 kustannuksiksi arvioitiin 5,1 milj. euroa.

Kotoutumiskoulutus

79. Lisätään kotoutumiskoulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä.

Kotoutumiskoulutuksen hankinnassa huomioidaan kotoutumiskoulutuksen aikaisen ohjauksen ja jatkokoulutuksen arvioinnin tarkoituksenmukainen toteutus. Opiskelijoiden jatkokoulutusta arvioidaan aktiivisesti kotoutumiskoulutuksen ajan, erityisesti moduulien vaihtuessa ja tässä korostuu myös koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö. Uudellamaalla toteutetaan kokeilu, jossa työvoimakoulutuksena toteutettava kotoutumiskoulutus jatkuu ammatillisen koulutuksen rinnalla opintojen alkuvaiheessa.

80. Kehitetään kotoutumiskoulutuksen opiskelijapalautejärjestelmän sekä koulutuksen jälkeisen sijoittumisen seurantaa.

TEM valmistelee kotoutumisen seurantaindikaattoreita, joiden tuotanto käynnistyy vuoden 2018 alkupuolella. Kotoutumisen seurantaindikaattorit rakentuvat ns. Zaragoza-indikaattorikehikon ympärille, ja useimmat kotoutumisen indikaattorit on määritelty ko. indikaattorien kautta sisältäen myös mm. kotoutumiskoulutuksen seurannan.

Kielitaidon osoittamismahdollisuudet

81. Yleisten kielitutkintojen tutkintojärjestelmä digitalisoidaan. Uudistuksen suunnittelu käynnistetään välittömästi.

OPH asetti keväällä 2017 ohjaus- ja suunnitteluryhmän valmistelemaan Yleisten kielitutkintojen digitalisointia. Digitalisointi koskee hankkeen ensimmäisessä vaiheessa tutkintojärjestelmän ilmoittautumisen digitointia, josta käynnistettiin kilpailutus keväällä 2018. Molempien ryhmien työ etenee aikataulussa.

Oppimistulokset

82. Selvitetään tutkimushankkeella maahanmuuttajataustaisten oppilaiden ja opiskelijoiden heikompien oppimistuloksien syitä.

83. Tilastokeskus kehittää tutkintorekisteritietoja ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisen väestön osalta erillisellä tiedonkeruulla.

Käynnistyy 2019.

84. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee vastuukorkeakouluja niiden SIMHE (Supporting Immigrants in Higher Education in Finland) -toiminnan vakiinnuttamisessa ja kehittämisessä.

Vastuukorkeakoulutoiminnan OKM-vetoinen ohjausryhmä jatkaa toimintaansa. Toimintaan liittyneet uudet vastuukorkeakoulut (HY, TY, Karelia-amk, OAMK) on integroitu verkostoon ja tuotu mukaan ohjausryhmään. Toimintaa rahoitetaan sopimuskaudella 2017–2020 pysyvästi osana strategiarahoitusta.

85. Edistetään maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden korkeakoulutukseen pääsyä esimerkiksi joustavia opiskelupolkuja ja valmentavia opintoja kehittämällä.

Maahanmuuttajien korkeakoulutukseen pääsyä edistetään erityisesti vastuukorkeakoulutoiminnalla ja sen kautta kehitettävillä käytännöillä. Lisäksi OKM on myöntänyt Turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien integrointi -hankehaun resursseja (2017) Metropolia Ammattikorkeakoululle 750 000 € maahanmuuttajien valmentavan koulutuksen kehittämiseen. Lisäksi Opetushallitus myönsi vuonna 2018 erityisavustusta kotoutumisen edistämiseen Metropolia Ammattikorkeakoululle laajaan, pääkaupunkiseudun relevantit toimijat, kunnat ja useat korkeakoulut kattavaan Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien osaaminen käyttöön Suomessa -hankkeeseen (1 080 000 €) sekä Turun ammattikorkeakoululle POLULLA – maahanmuuttajat korkeakoulutukseen polkuopiskeluväylää -hankkeeseen (130 050 €).

86. Korkeakoulut tiivistävät yhteistyötä vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa korkeakouluopintoihin tähtäävien joustavien opiskelupolkujen rakentamiseksi.

Otetaan huomioon kehitettäessä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten yhteistyörakenteita.

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen

87. Opetushallitus kohdentaa opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutuksen resursseja kulttuurista moninaisuutta tukevaan koulutukseen oppilaitosten johdolle ja henkilöstölle. Koulutuksessa hyödynnetään toiminnallisia menetelmiä. Koulutuksen kehittämisessä tehdään yhteistyötä taiteen alan toimijoiden kanssa.

Vuoden 2017 opetustoimen ja varhaiskasvatuksen täydennyskoulutushaussa hyväksyttiin 13 hanketta, joiden teemaksi oli merkitty kulttuurinen moninaisuus. Hankkeita rahoitettiin yhteensä 585 000 eurolla. Yhdessä hankkeessa yhtenä kohderyhmänä oli myös oppilaitosjohto. Useissa hankkeissa hyödynnettiin toiminnallisia menetelmiä. Nämä teemat otettiin huomioon myös vuoden 2018 haussa.

88. Kunnat tukevat moniammatillista yhteistyötä ja verkostoitumista sekä maahanmuuttajien kotoutumista, kielen oppimista ja osallisuutta tukevien opetusmenetelmien kehittämistä ja projektien toteuttamista.

89. Järjestetään kesäaikana ja vapaa-ajalla maahanmuuttajalapsille/-nuorille ja kantaväestön lapsille/nuorille yhteistä, maksutonta leiri- ja kerhotoimintaa.

90. Yhteisöllisyyden tukemiseen perehtyneet korkeakoulut ja oppilaitokset tuottavat erilaisia toimintamalleja, joilla kotoutujien kytkeytymistä lähiympäristönsä yhteisöihin tuetaan. Lisäksi tarjotaan kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää koulutusta ja ohjausta kolmannen sektorin toimijoille.

OPH on teettänyt OKM:n toimeksiannosta selvityksen kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvästä tutkimuksesta, oppimateriaalista sekä järjestystä täydennyskoulutuksesta. OPH julkisti selvityksen keväällä 2018.

Opetushallitus myönsi Haaga-Helia ammattikorkeakoululle vuoden 2018 kotoutumisen edistämistä koskevassa haussa tukea hankkeelle Kohteesta kotouttajaksi: Maahanmuuttajataustaisten journalistien koulutuskokonaisuus (86 602 €). Hankkeessa edistetään maahanmuuttajataustaisten journalistien edellytyksiä työllistyä alalleen ja monipuolistaa näin median näkökulmia.

91. Korostetaan ja tuetaan eri uskontokuntien välistä vuoropuhelua. Korkeakoulut tukevat vuoropuhelua tuottamalla yhteiskuntatieteen ja uskontotieteen yhteistä tietopohjaa eri uskontokuntien käytettäväksi.

92. Opetushallitus levittää hyviä toimintamalleja ja kokeilujen tuloksia sekä hankkeissa kehitettyjä tuki- ja oppimateriaaleja.

OPH on tuottanut tukimateriaalia osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi kouluissa. Tukimateriaali löytyy osoitteesta: https://edu.fi/yleissivistava_koulutus/hyvinvointi_koulussa/yhteisollisyys_ja_moninaisuus

OPH toteutti verkkoavoriihen peruskoululaisille, lukiolaisille ja ammatillisissa oppilaitoksessa opiskeleville teemalla ”miten edistää avarakatseisuutta”. Kyselyyn vastasi lähes 16 000 nuorta.

93. Opetus- ja kulttuuriministeriö levittää onnistumisia ja hyviä toimintamalleja turvapaikanhakijoiden keskuudessa tehdyn nuorisotyön- ja toiminnan hankkeista.

94. Opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää viranomaisyhteistyönä, miten muissa Pohjoismaissa on tuettu maahanmuuttajien psykososiaalista integroitumista koulutusjärjestelmään ja nuorisotoimintaan.

95. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee valtakunnallisia opiskelijajärjestöjä sekä paikallisia ylioppilas- ja opiskelijakuntia maahanmuuttajien ja vieraskielisten osallisuuden lisäämiseen tähtäävässä yhteisöllisessä toiminnassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa mm. valtionapukriteereillä nuoriso- ja opiskelijajärjestöjä aktiiviseen inklusioon.

Ohjauksen ja neuvonnan vahvistaminen

96. Myös kunnat hankkivat kaikille kotoutumisasiakkailleen lähtötasotestin, joka auttaa ohjaamaan henkilöt heille sopivimpaan koulutukseen.

97. Opetushallitus luo Opintopolkuun keskitetyn sivuston, joka kokoaa ja pyrkii vastamaan turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten koulutukseen ja opiskeluun liittyviin keskeisiin kysymyksiin. Tätä sivua ylläpidetään ja kehitetään osana Opintopolkua. Esimerkkinä voidaan pitää Ruotsin sivustoa: <http://www.studera.nu/startpage/road-to-studies/information-for-asylum-seekers1/>.

Opintopolun maahanmuuttajien osiota on kehitetty ja se on nostettu esille etusivulla omana kohtanaan (maahanmuuttajien koulutus). Osio sisältää laajemmasta näkökulmasta tietoa kuin Ruotsin esimerkki (kaikki koulutussektorit sekä turvapaikanhakijat + yleisemmin maahanmuuttajat). Osio on kolmella kielellä (su, ru, en) ja julkaistu kesällä 2017.

98. Varmistetaan, että kaksikielisellä alueella tiedotetaan riittävästi myös ruotsinkielisestä kotoutumispolusta.

99. Opetus- ja kulttuuriministeriö vaikuttaa valtioneuvostotasolla siihen, että tuleviin EU:n rakennerahastojen hankehakuihin otetaan kansalaisjärjestökentän sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhdistävä, yhteinen erityisteema ”kulttuurisen moninaisuuden huomioiva yhteisöllisyyden kehittäminen”. Tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttajien osallisuutta yhteiskunnassa sekä kansalaisyhteiskunnan ja järjestökentän valmiuksia vastata kulttuurisen moninaisuuden huomioivaan yhteisöllisyyden kehittämiseen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan maahanmuuttajien koulutukseen ja integrointiin kohdenneet määrärahat vuosina 2016–2019

	TA 2016	TA 2017	TA+LTA2018	TAE 2019
29.01.53 Eräät turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista aiheutuvat avustukset				
Koulutuspolkujen nopeuttaminen ja tukeminen sekä suomalaisen yhteiskuntaan sopeutumista edistävät toimet	1 790 000	8 090 000	10 290 000	3 010 000
29.10.30 Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen käyttökustannuksiin				
Perusopetukseen valmistava opetus	75 588 000	64 916 000	52 049 000	48 673 000
Muiden kuin oppivelvollisten esi- ja perusopetus (pääosin maahanmuuttajia)	14 905 000	23 326 000	27 664 000	21 014 000
Perusopetuksen vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä opetus ja muun opetuksen tukeminen	11 975 000	14 975 000	16 975 000	18 975 000
Lukiokoulutukseen valmistava koulutus	2 500 000	3 500 000	2 300 000	1 595 000
29.10.31 Valtionosuus ja -avustus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin				
Opintoteliavustus maahanmuuttajanuorten opiskelu- ja kielitaitoa kehittävään koulutukseen kansan- ja kansalaisopistoissa	2 000 000	1 903 000	1 903 000	1 903 000
Maahanmuuttajien uusi koulutusmalli			8 975 000	4 927 000
29.20.30 Valtionosuus ja -avustus ammatilliseen koulutukseen				
Ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (arvio)	6 300 000	6 000 000	6 000 000	
Ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärän kasvu		21 000 000	21 000 000	
Ammatillinen koulutus, maahanm.taustaiset opiskelijat (arvio)				27 000 000
29.40.20 Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot				
Maahanmuuton vastuukorkeakouluille			3 000 000	
29.40.55 Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan				
Maahanmuuttajien valmentava koulutus (arvio)	310 000	310 000	310 000	310 000
29.70.55 Opintoraha ja asumislisä				
Opintotukioikeuden laaj. oppivelvollisyyksiän ylittäneisiin			300 000	1 080 000
Yhteensä	115 368 000	144 020 000	150 766 000	128 487 000
Lisäksi on huomattava, että kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1396/2010) mukaista kotoutumiskoulutusta voidaan, jos TE-toimiston tai kunnan viranomaisen on hyväksynyt sen osaksi kotoutumissuunnitelmaa, järjestää myös omaehtoisena opiskeluna, jolloin koulutus rahoitetaan kyseisen koulutuksen valtionosuudella.				
Myös taiteen ja kulttuurin, liikuntatoimen ja nuorisotyön määrärahoja on kohdennettu maahanmuuttajien integroitumista ja kotoutumista tukevaan toimintaan.				

LÄHTEET

- Faktaa Express: Mitä nuoret ajattelevat kulttuurisesta moninaisuudesta? Tuloksia kyselystä vuodelta 2017
Hallituksen kotouttamista koskeva toimintasuunnitelma: maahanmuuttajat kuntiin, koulutukseen ja työhön
3.5.2016
- Opettajatarve maahanmuuttajataustaisten opetuksessa ja koulutuksessa, opetusministeriön työryhmämuis-
tioita ja selvityksiä 2007:32, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79677/tr32.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Opetushallitus, Kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvä osaaminen perusopetuksessa, kartoitus tutkimuksesta
sekä opetushenkilöstön koulutuksesta ja osaamisen tuesta, Raportit ja selvitykset 2018:6
- Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025, Opetus- ja kulttuuriministeriön julkai-
suja 2017:20
- Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset, Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisuja 2016:1
- Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpide-esitykset II Opetus- ja kulttuuri-
ministeriön julkaisuja 2017:5
- Migration, displacement and education: Building bridges, not walls. Global Education Monitoring Report
Summary 2019, UNESCO
- Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland, OECD 2018
- Talaskivi Katri. ”Hyvä mahdollisuus meikäläiselle, joka ei voi ihan kilpailla suomalaisten kanssa” Valtion apura-
hat monikulttuurisiin taidehankkeisiin: taiteen edistämistä vai kotouttamispolitiikkaa? Pro gradu. Jyväsky-
län yliopisto 2013.
- Tilastokeskus 2018, Maahanmuuttajat ja kotoutuminen <http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/index.html>
- Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014, Tilastokeskus 2015
- Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016–2019
- Valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta, Hallituksen painopisteet vuosille 2016–2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN 978-952-263-613-3 (PDF)

ISSN 1799-0351 (PDF)